

Zdravljenje sladkorne bolezni

Farmakoterapija

14. 12. 2004

Marko Medvešček

Opredelitev sladkorne bolezni

Kronična hiperglikemija!

← **Deficit insulina**

← **Destrukcija celic beta**

← **Disfunkcija celic beta/ zmanjšana občutljivost na insulin**

Patologija bolezni

← **Metabolični simptomi
(tipična klinična slika)**

← **Kronična okvara tkiv**

Klinične oblike sladkorne bolezni

Sladkorna bolezen tipa 1 (cca 5 % vseh diabetikov)

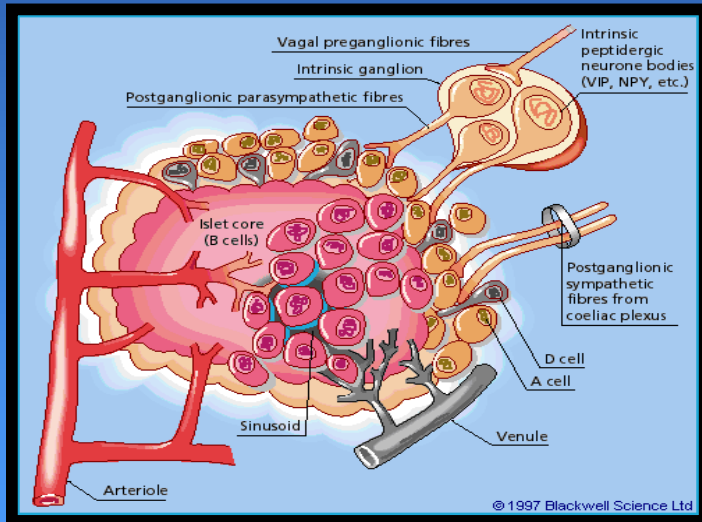
Sladkorna bolezen tipa 2 (cca 90 % vseh diabetikov)

Nosečnostna sladkorna bolezen

**Drugi tipi sladkorne bolezni
(“Sekundarna sladkorna bolezen”)**

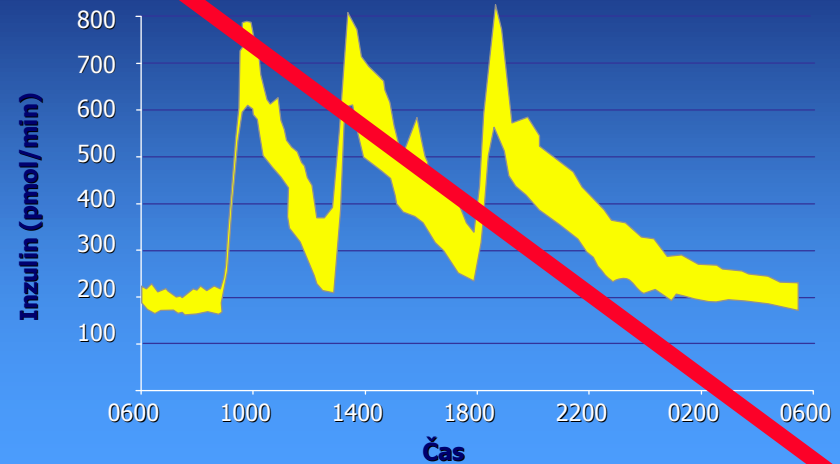
Tip 1: avtoimunski propad beta celic

Celice B v Langerhansovem otočku

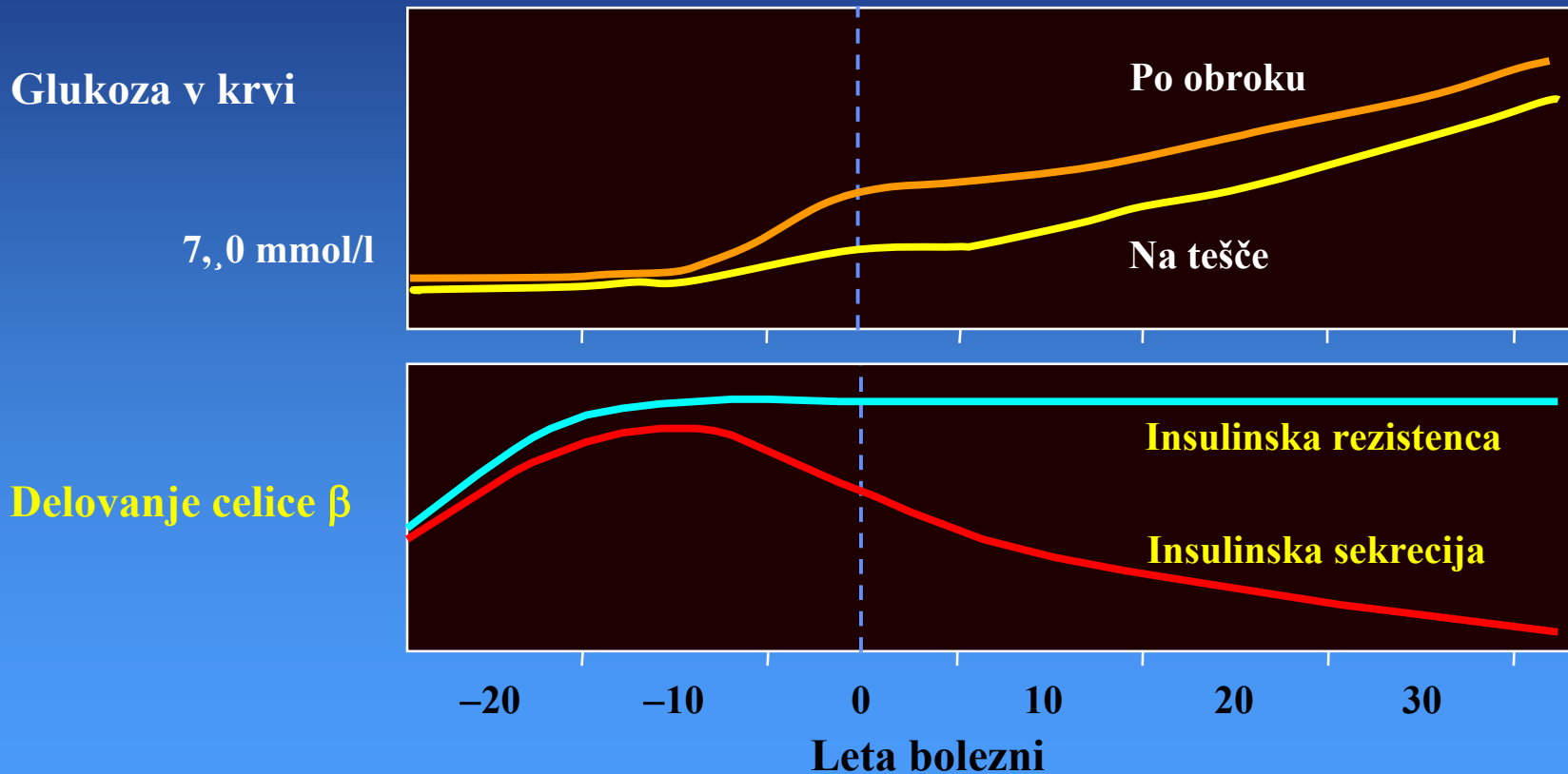
Izguba endogenega insulina

Insulinska sekrecija pri zdravih ljudeh

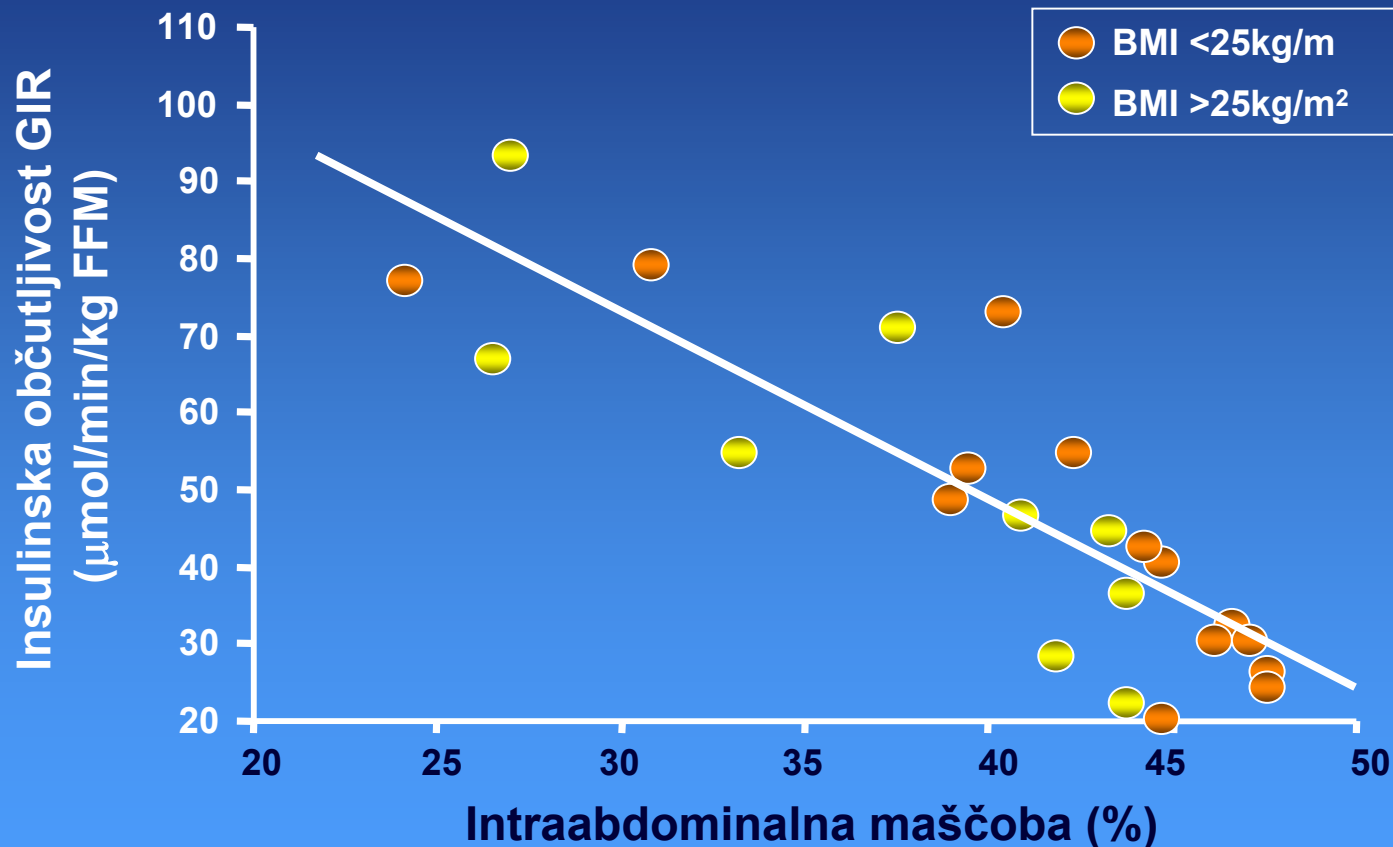

Polonsky et al. New Eng. J.Med. 1990; 324

Naravni potek sladkorne bolezni tipa 2

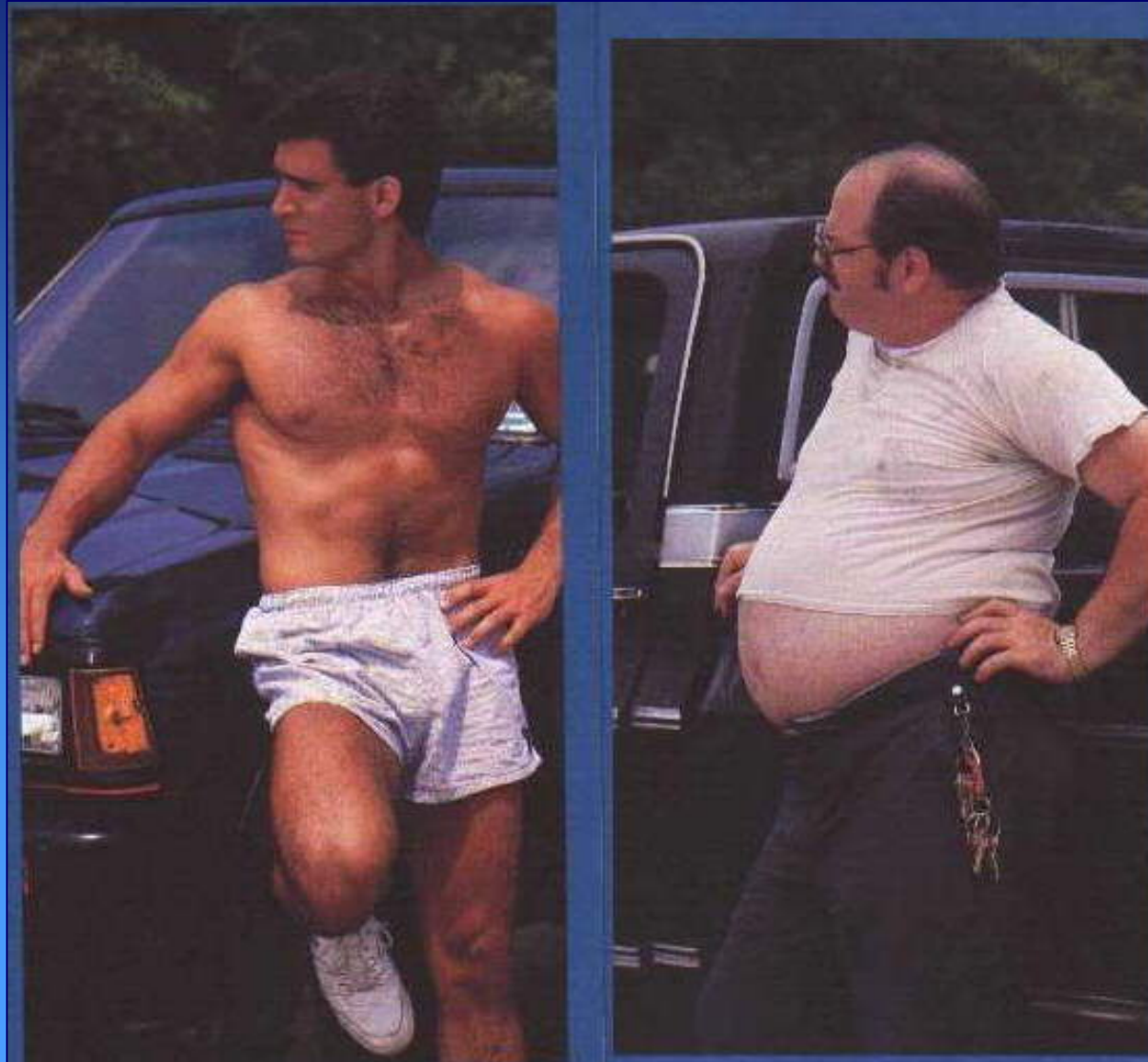
Trebušna maščoba - ↓ občutljivost na insulin (insulinska rezistenca)

Carey DG et al. Diabetes 1996;45:633.

Metabolični sindrom = "preddiabetes" tipa 2

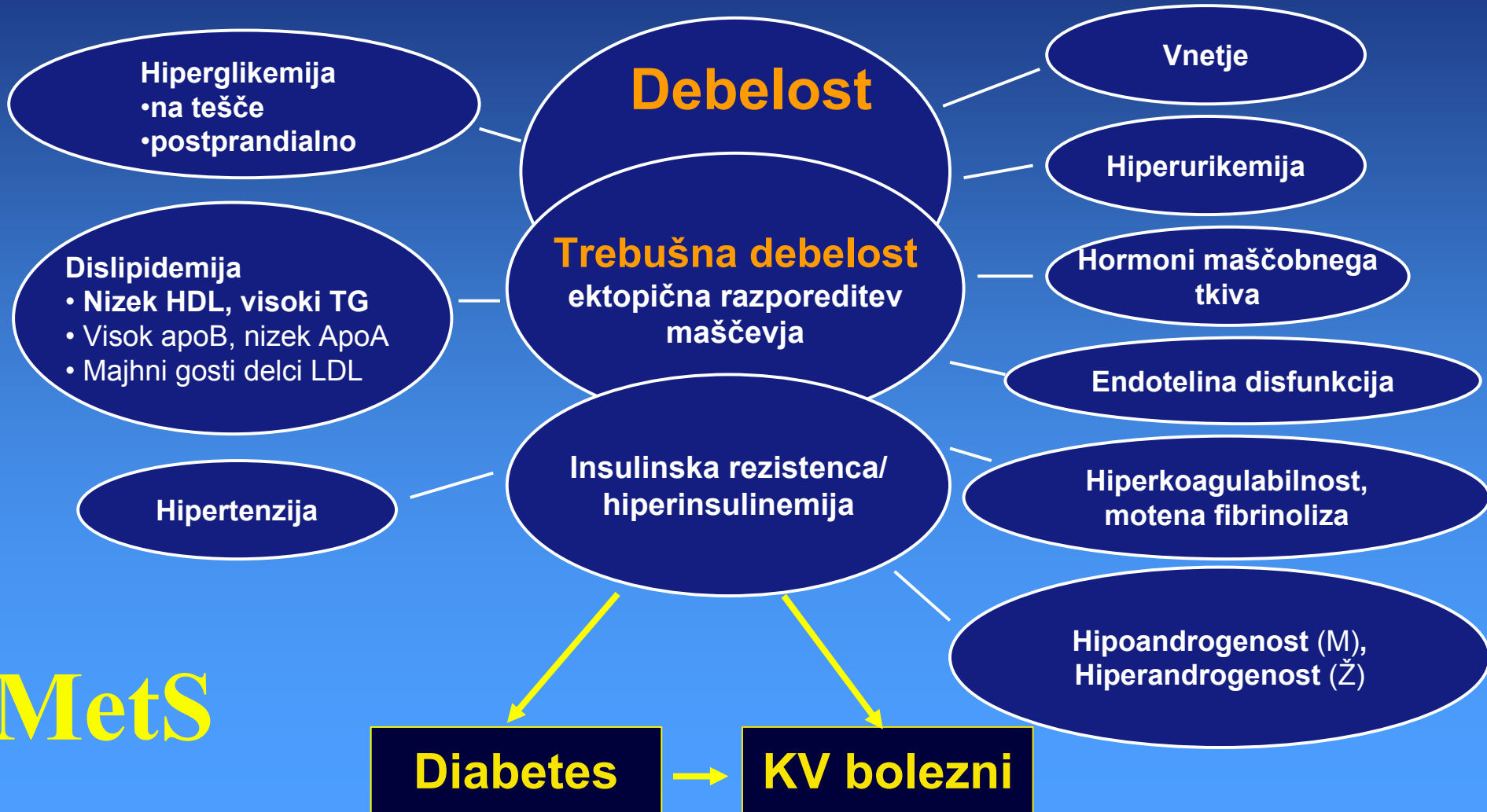
Suhi: do 3 %
("Metabolična
debelost z
norm. TT")

Suhi + debeli:
MetS & BMI
Evropa: 10-15%
ZDA: 25%

St-Onge et al.
Diabetes Care
2004; 27: 2222-8.

Cameron et al.
Endo Metab Clin N
Am 2004; 33: 351-75.

MetS

Prevalenca diabetesa in motene tolerance za glukozo

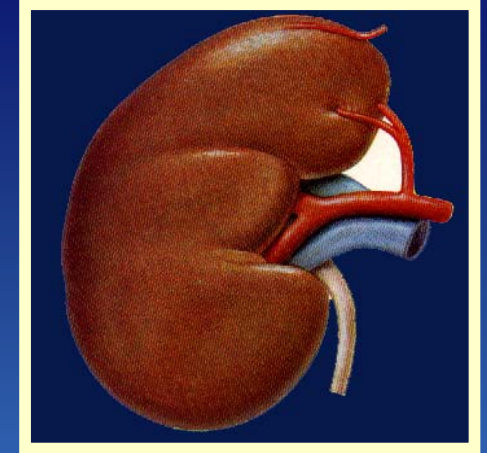
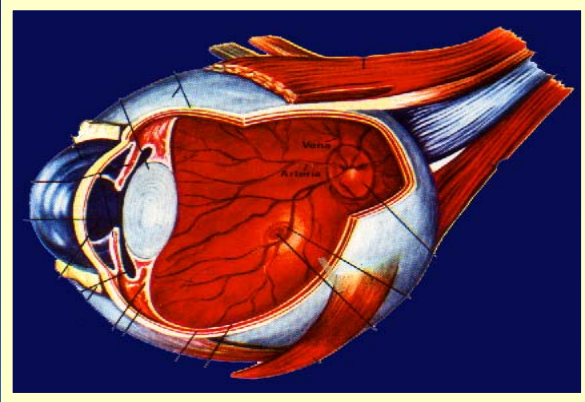
Slovenija: cca 100.000 oseb s SB
↑ 1 % / leto ?

Svet:

2002 → 150 mio

2025 → 300 mio

Mikroangiopatija

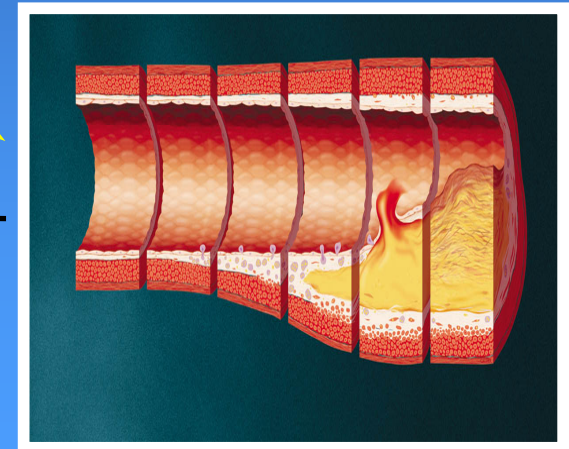

Diabetes

Nevropatija

Makroangiopatija

Kronične okvare zaradi diabetesa

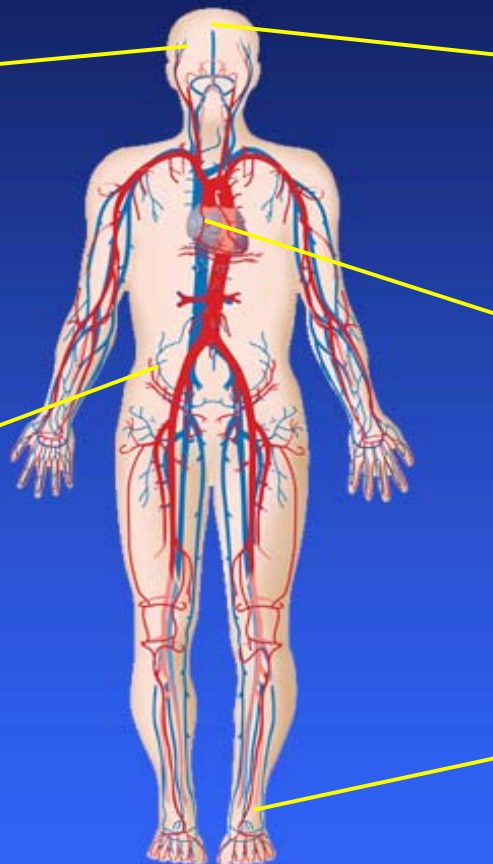
Diabetična retinopatija

Vodilni vzrok slepote

Diabetična nefropatija

Vodilni vzrok končne odpovedi ledvic

Možganska kap

2 to 4x povečano tveganje

Srčno-žilne bolezni

8/10 diabetikov umre za SŽB

Diabetična nevropatija

Vodilni vzrok netravnatske amputacije

Glikiran hemoglobin (HbA_{1c})

Merilo z urejenost glikemije

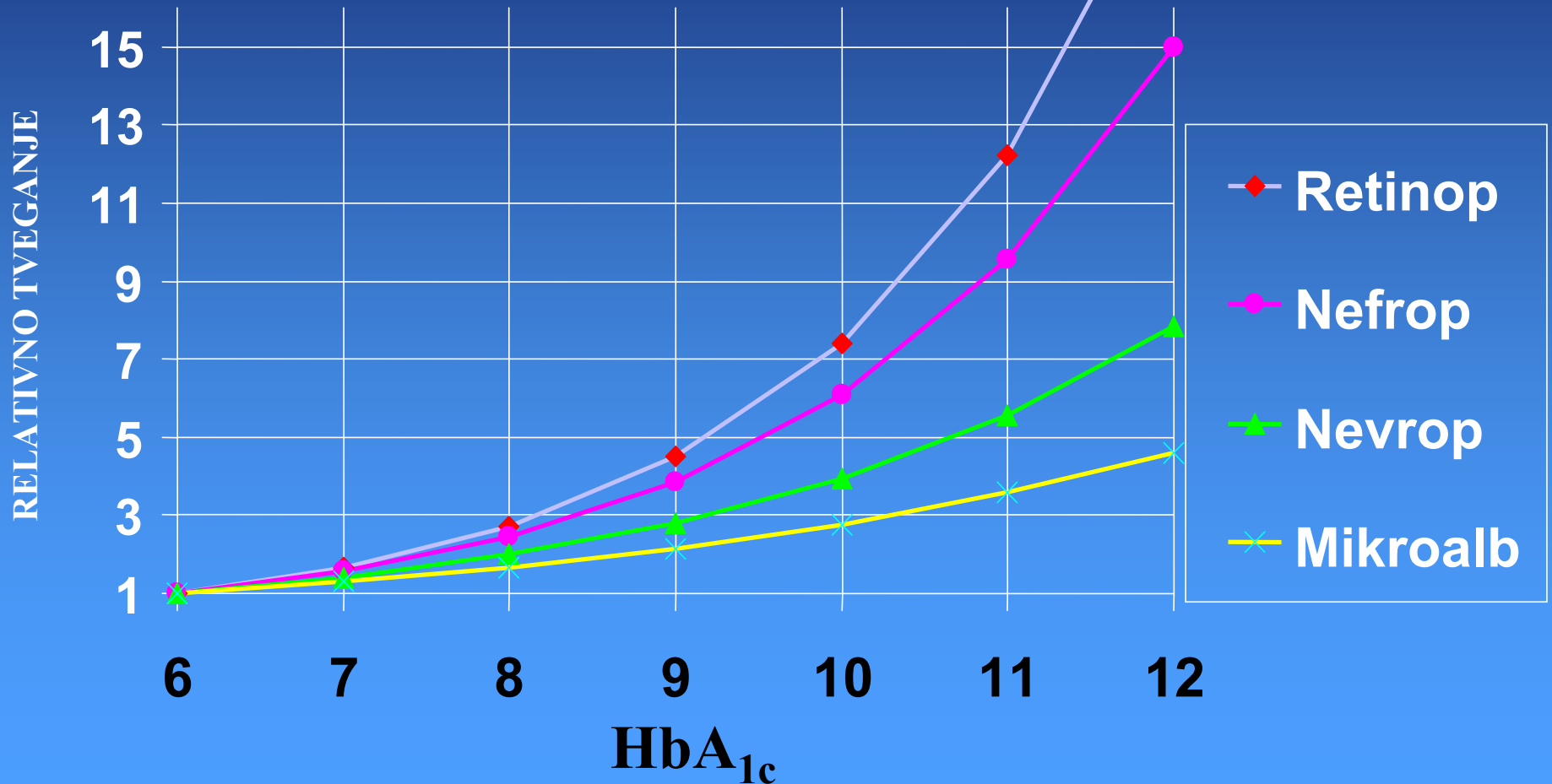
Obdobje zadnjih 8-10 tednov

Terapevtična ciljna meja:

< 7 %

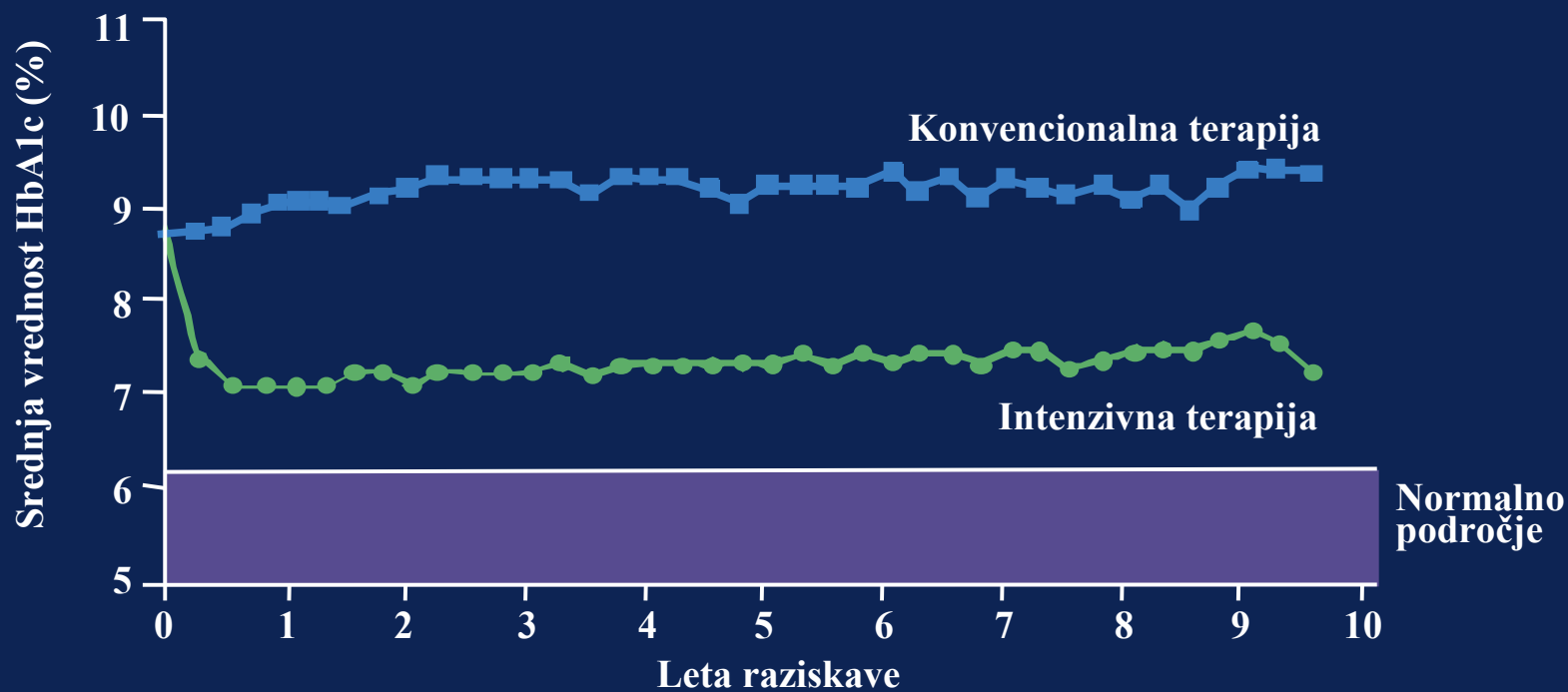

Tip 1: HbA1c & tveganje za mikroangiopatijo in nevropatijo (DCCT)

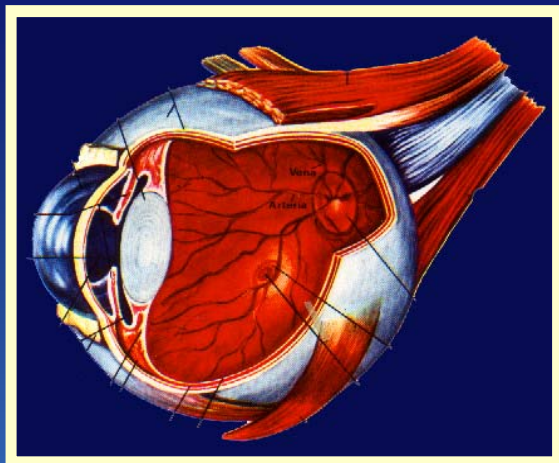
DCCT

Intenzivna insulinska terapija pri diabetikih tipa 1

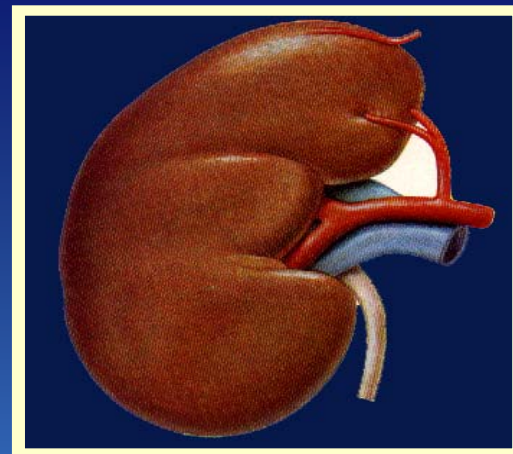
The Diabetes Control and Complications Trial Research Group.

N Engl J Med . 1993;329:977-986

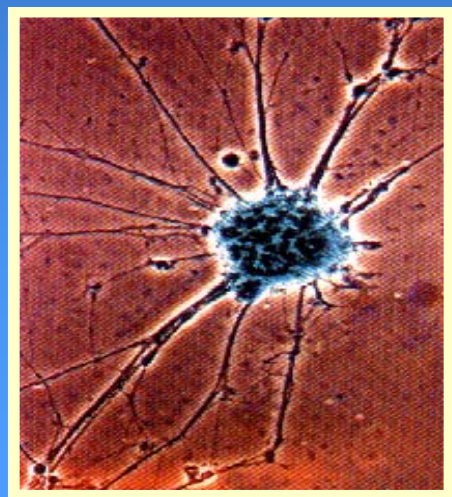

↓ 63 %

↓ 54 %

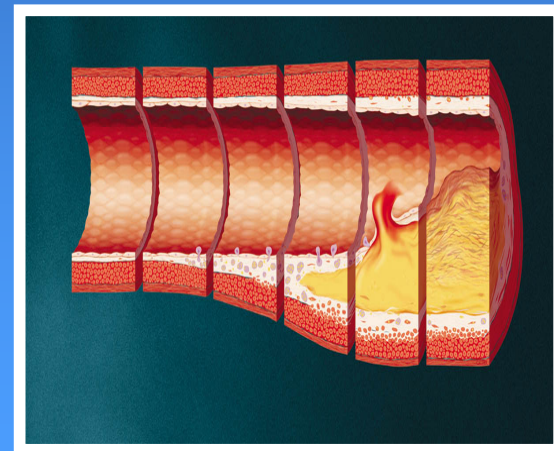

**Učinki znižanja hiperglikemije
z intenzivnim zdravljenjem
z insulinom 10 let (DCCT)**

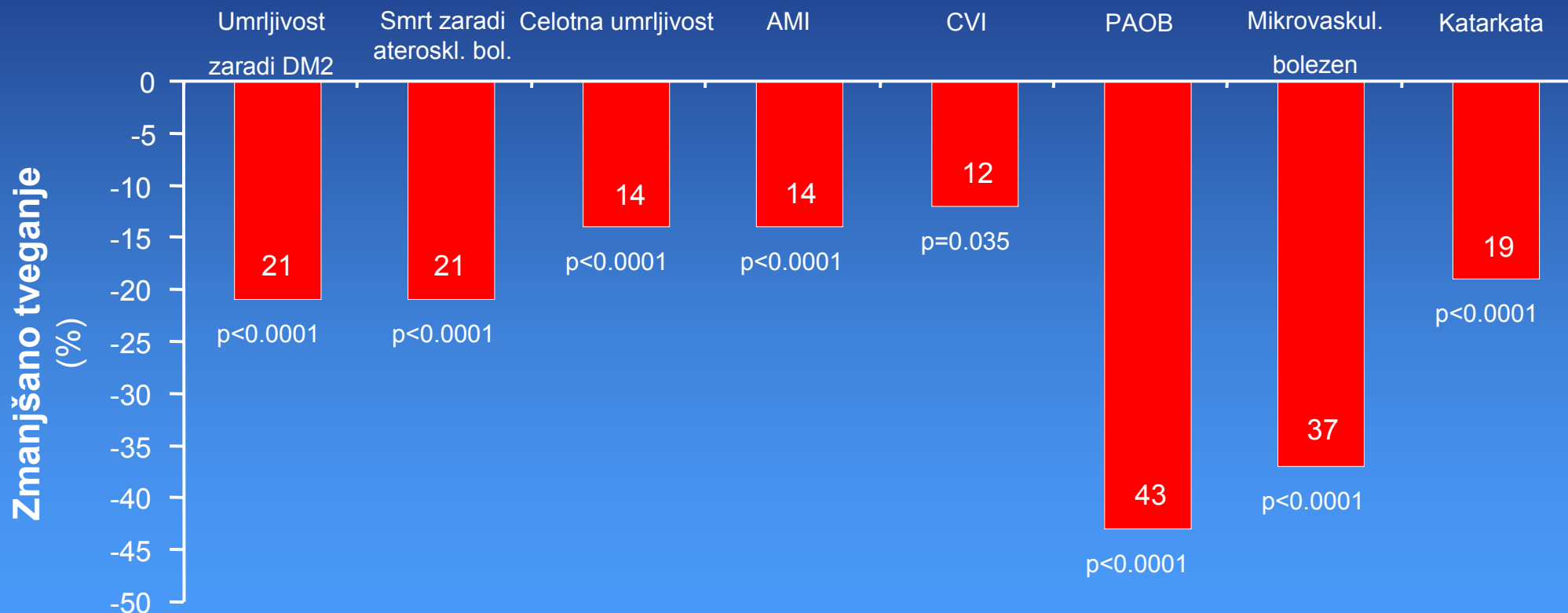

↓ 60 %

↓ NS
(premalo dogodkov)

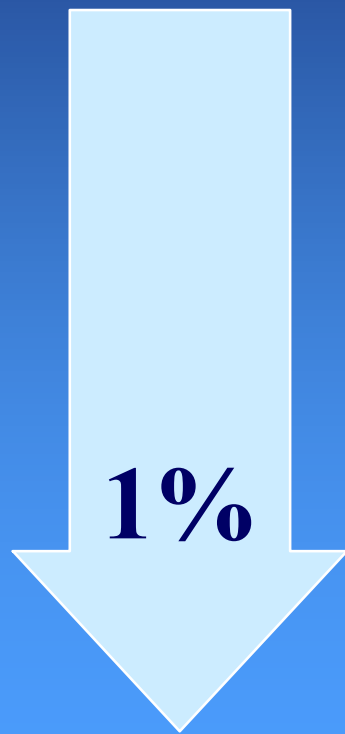
Tip 2: boljša urejenost glikemioje zmanjšuje kronične komplikacije (UKPDS, študija cca 10 let)

UKPDS: učinki znižanja HbA1c za 1%, 10 let

Za vsak 1%
znižanja HbA_{1c}

Smrt zaradi diabetesa

-21%

Miokardni infarkt

-14%

Mikrovaskularni zapleti

-37%

Periferna žilna bolezen /
Diabetično stopalo

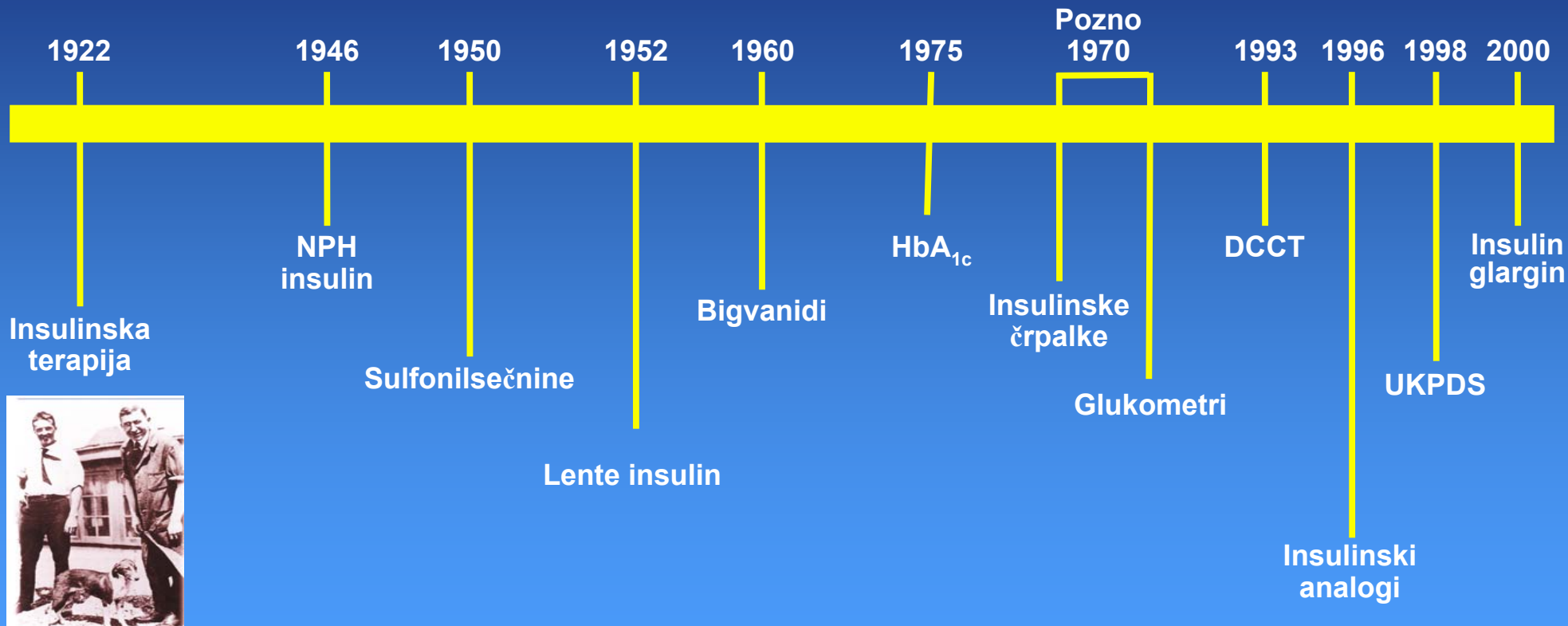
-43%

Tveganje manjše
za*

*p<0.0001

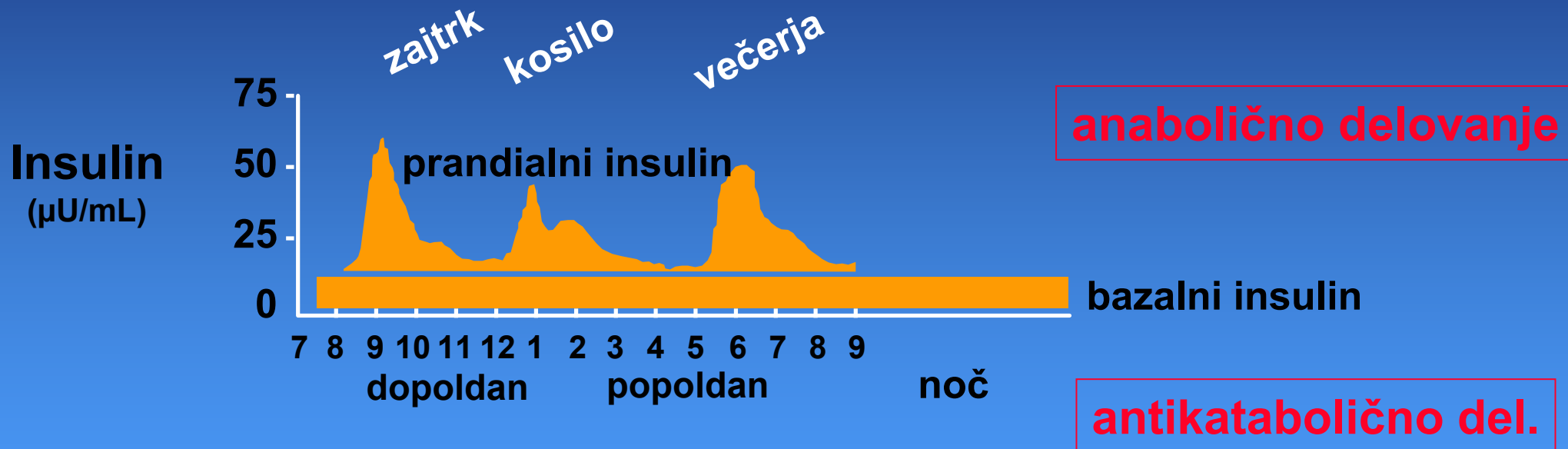
Antihiperglikemična terapija tipa 1 in 2 sladkorne bolezni

Mejniki v zdravljenju sladkorne bolezni

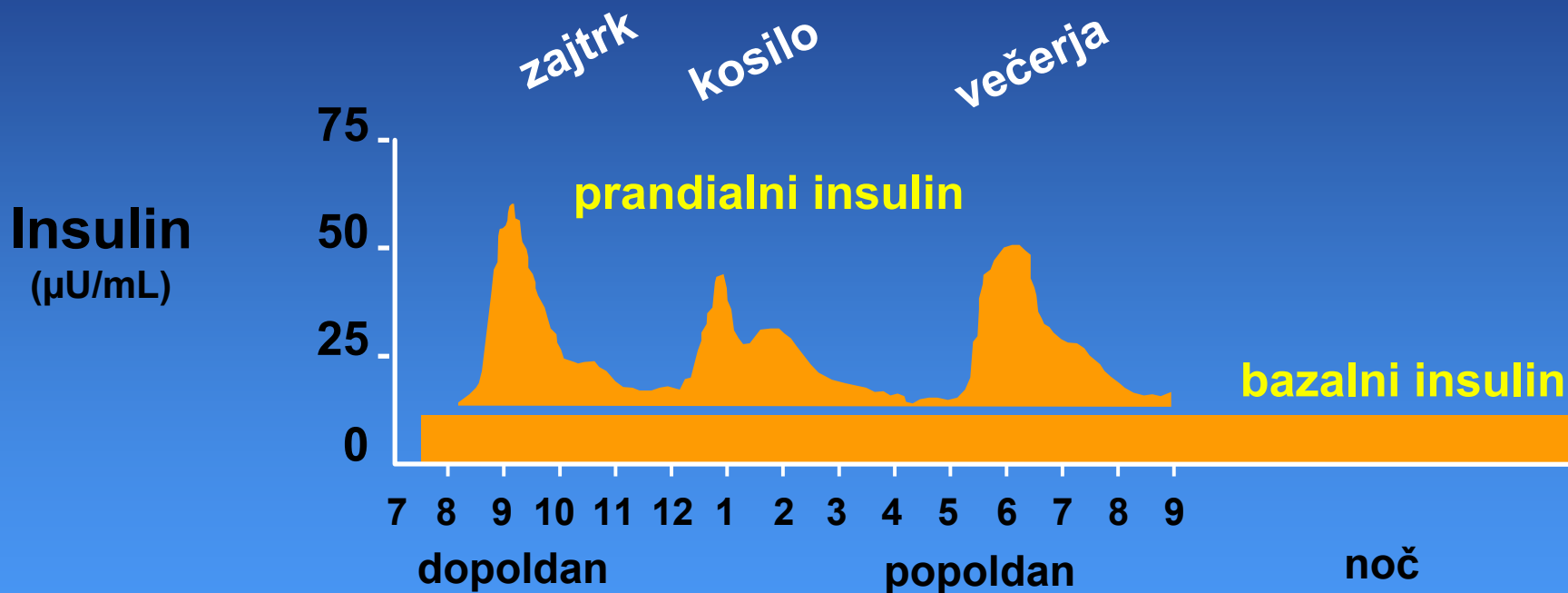

Insulinska terapija tipa 1

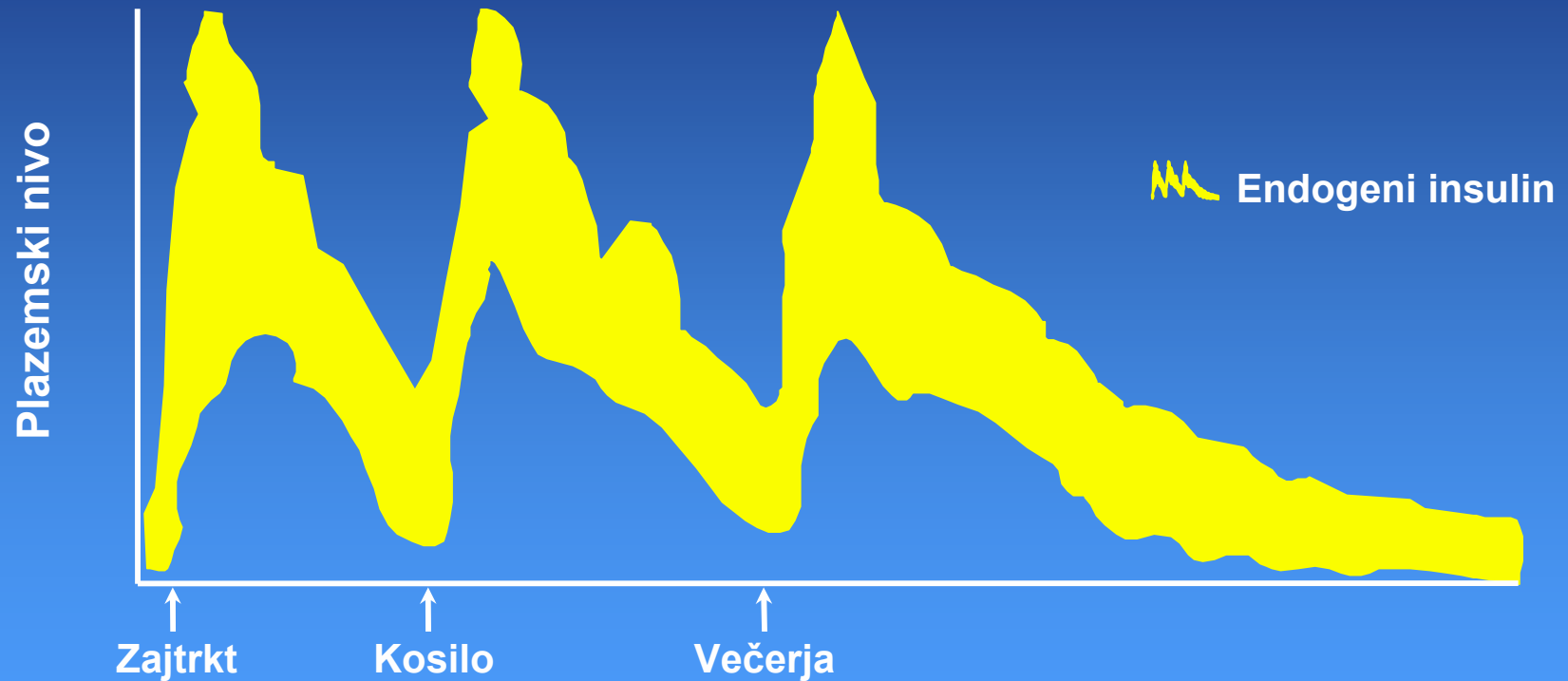
Normalna slika insulina v krvi

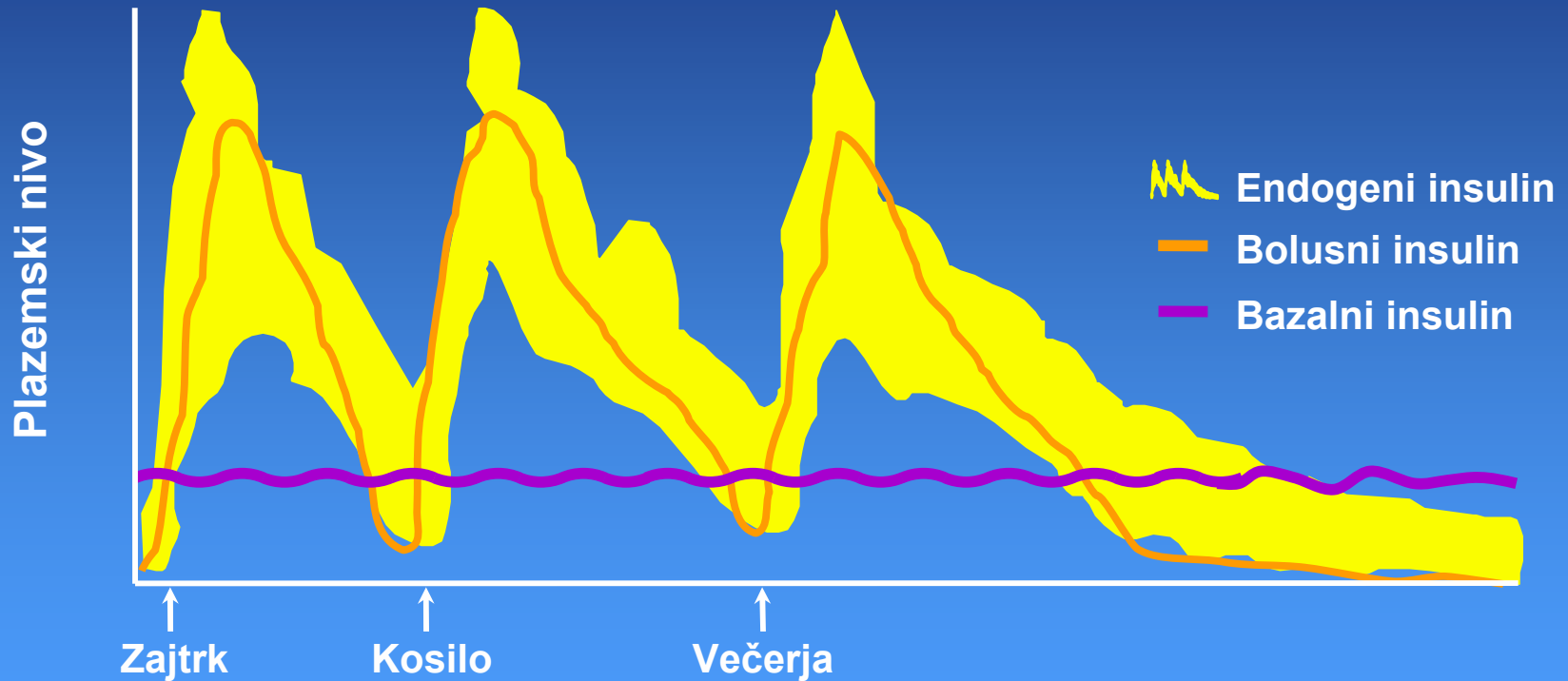
Nadomestiti bazalni in prandialni insulin

Raven plazemskega insulina pri zdravem

Raven plazemskega insulina pri nadomeščanju z injekcijami

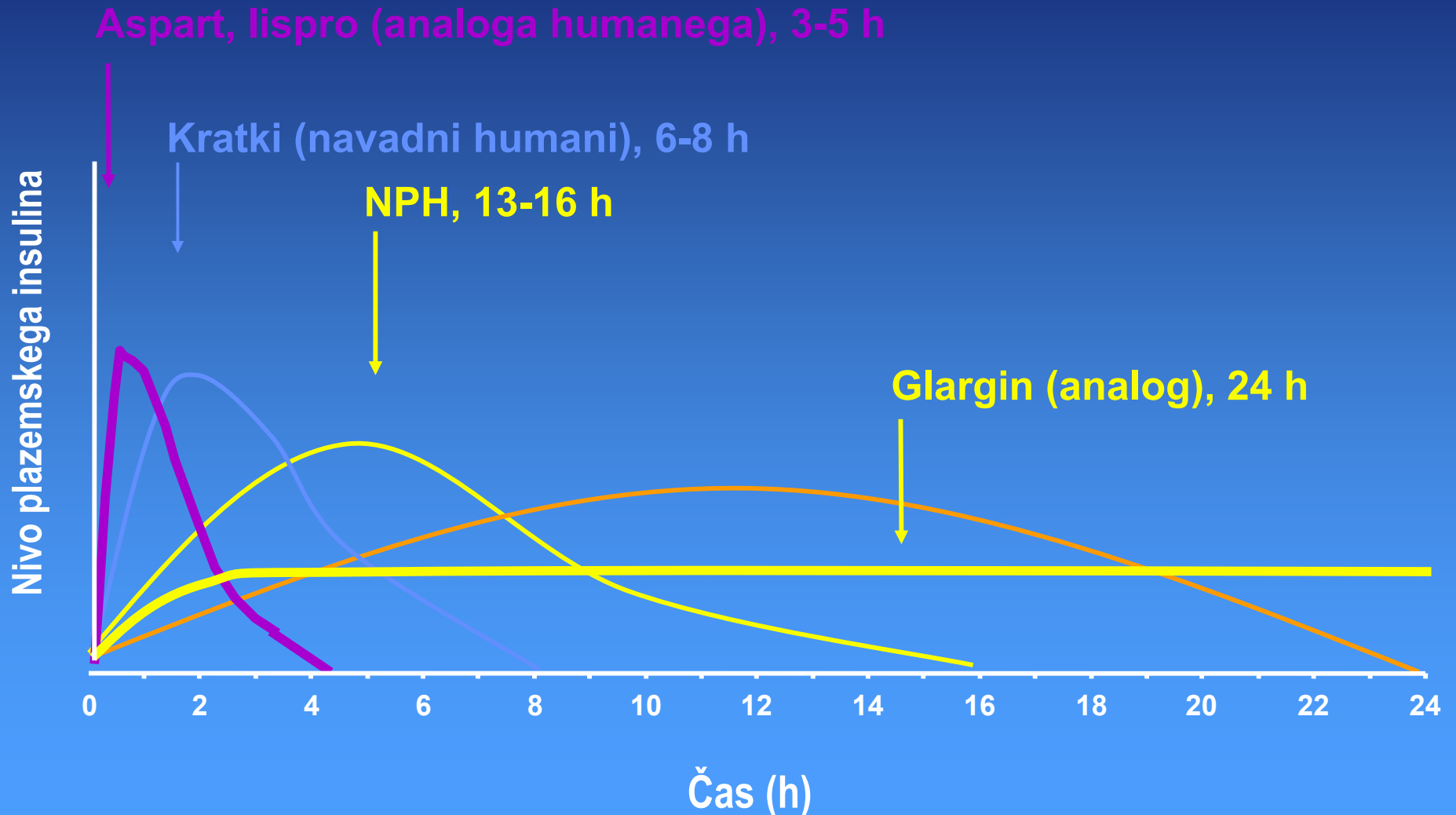

Trajanje učinka insulinov na glikemijo

Insulin	Začetek delovanja	Vrh delovanja	Trajanje delovanja
Ultra-kratkodelujoči Kratki (navadni humani) Lispro, Aspart (analoga)	30-60 min 15 min	2-4 h 1-2 h	6-8 h 3-5 h
Srednjedolgo delujoči NPH Detemir	1-3 h —	5-7 h 4-6 h	13-16 h 20 h
Dolgodelujoči Glargin	1-2 h	“Brez vrha”	~24 h
Bifazični Protamin / lispro ali aspart 70/30% NPH / navadni humani 50-90/50-10%	30-60 min	2-4 h	13-16 h

Standardna mera za hipoglikemizantno moč = 1 I.E.

Trajanje učinka insulinov na glikemijo

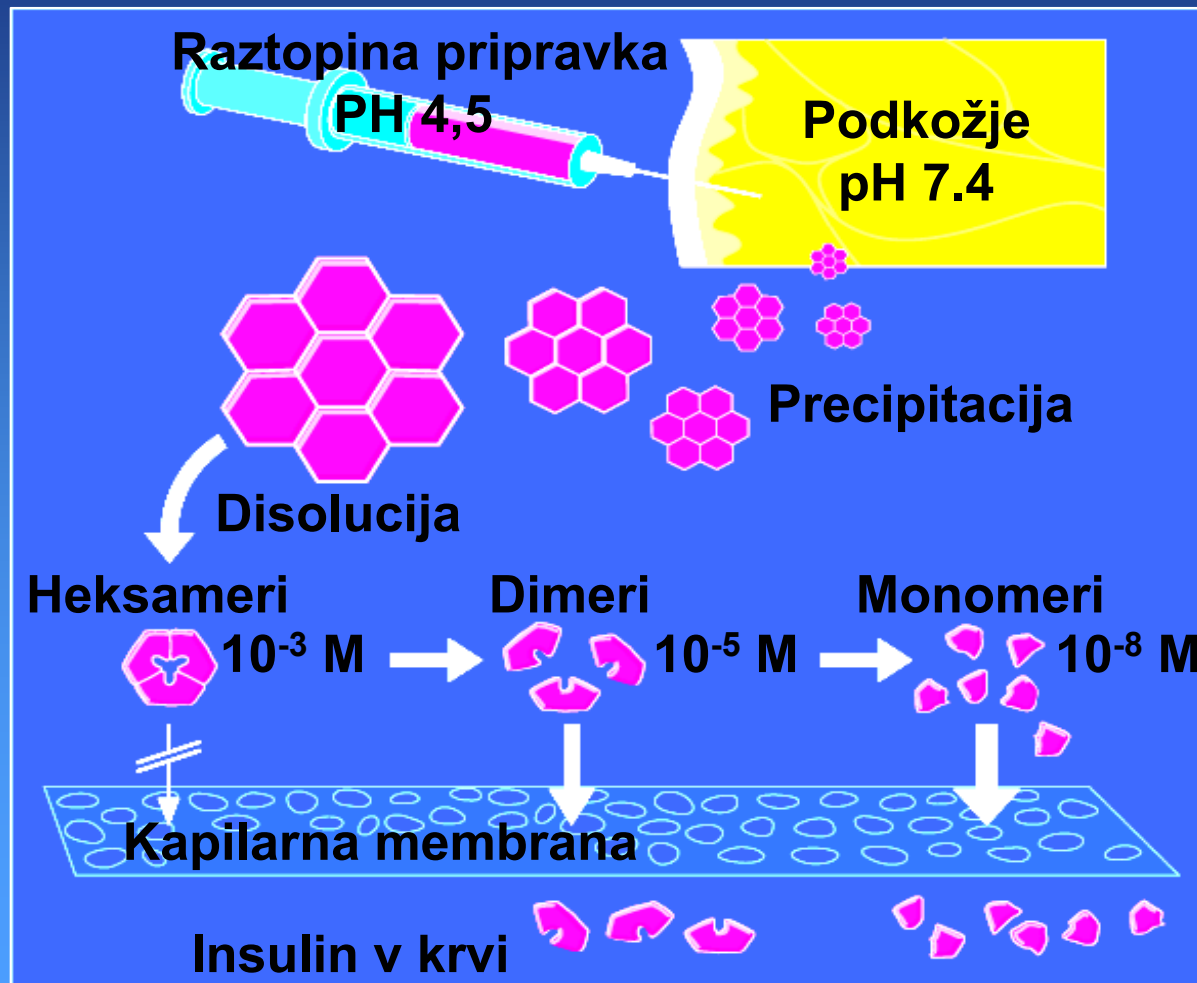

Insulinski analogi

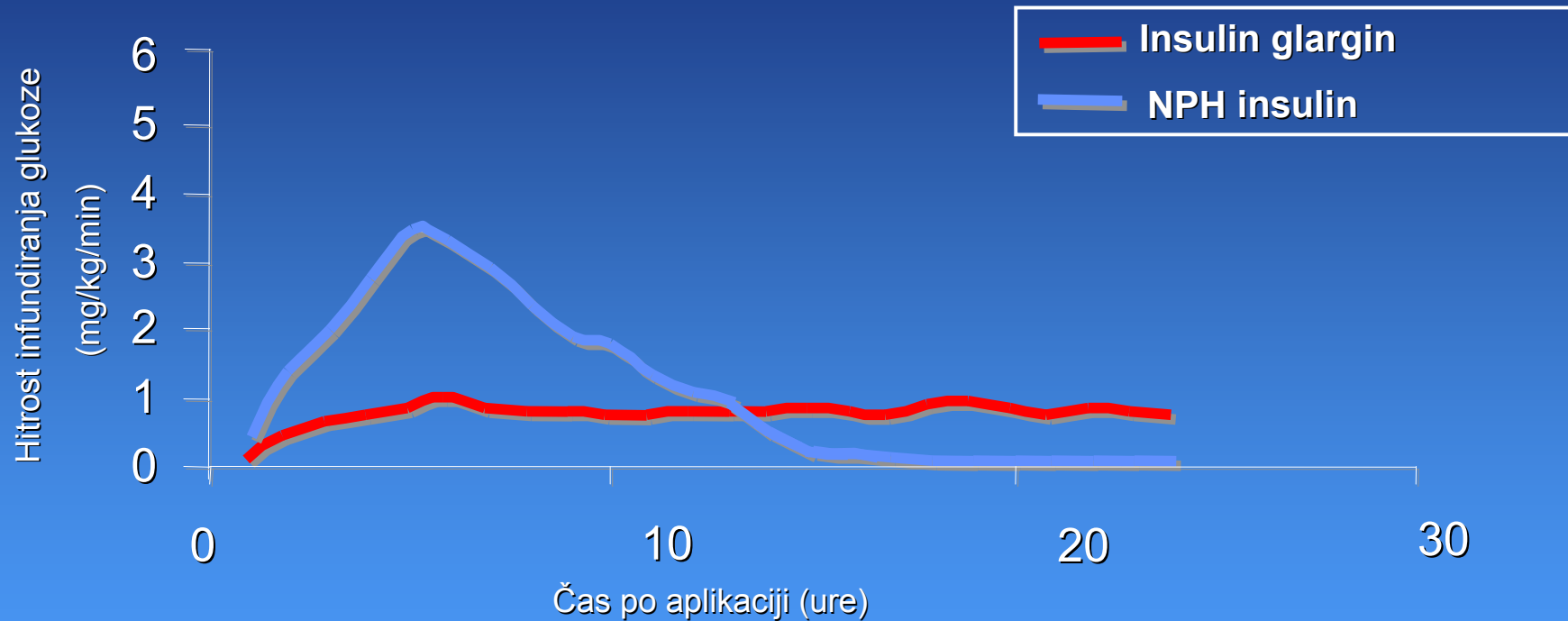
(z DNA-tehnologijo modificirani humani insulini)

Podaljšano sproščanje glargin insulina

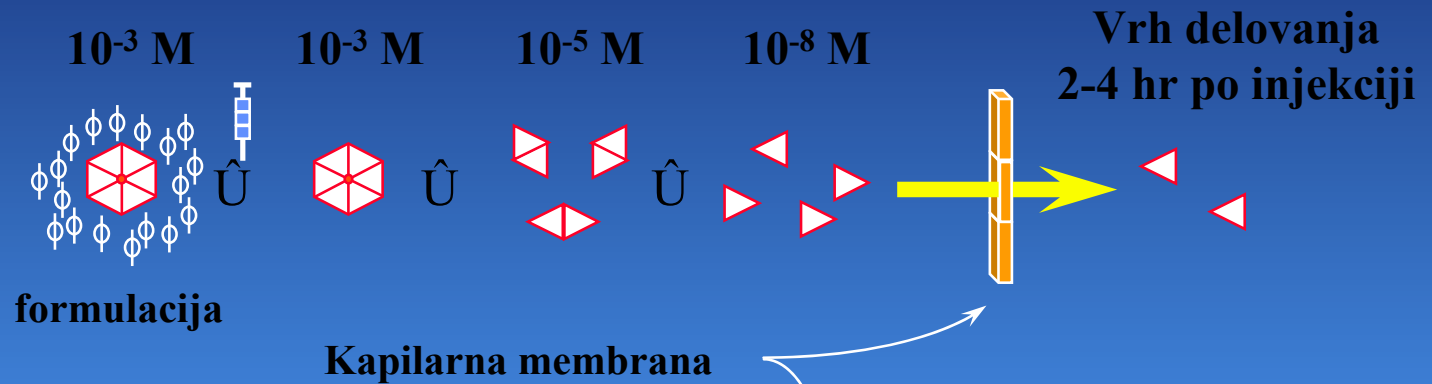

Trajanje učinka bazalnih insulinov na glikemijo

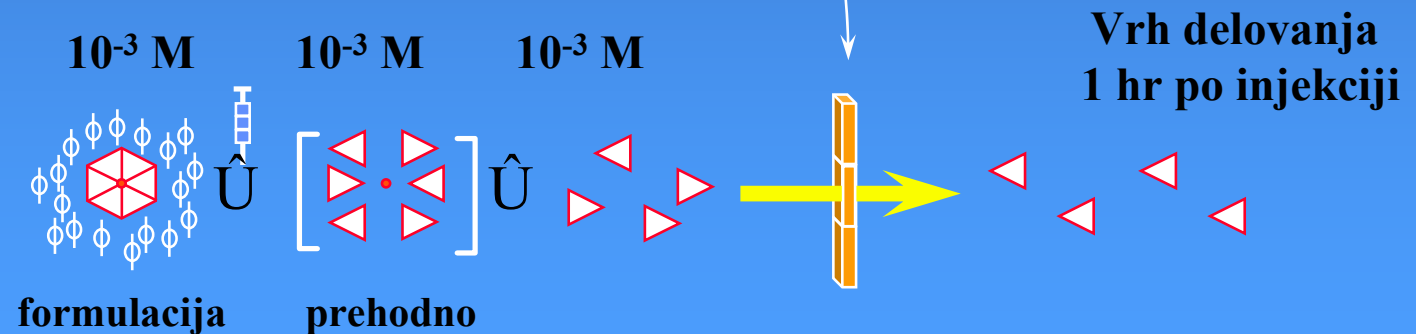

Disociacija navadnega humanega insulina in kratkodelujočega analoga (lizpro)

Navadni humani insulin

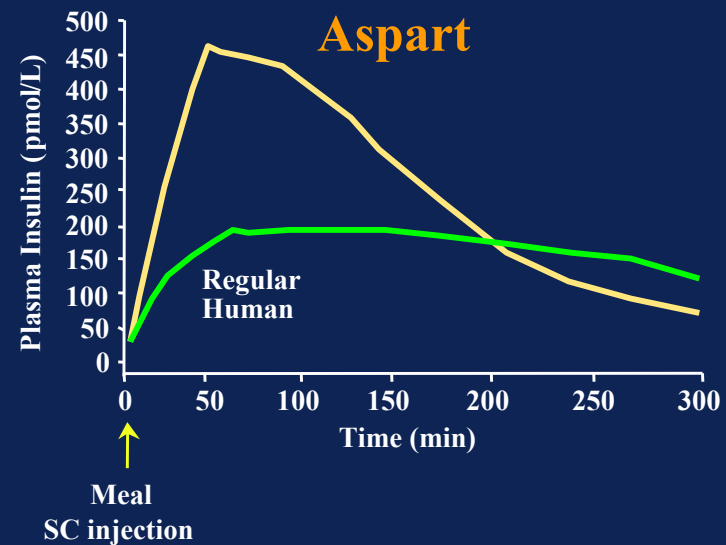
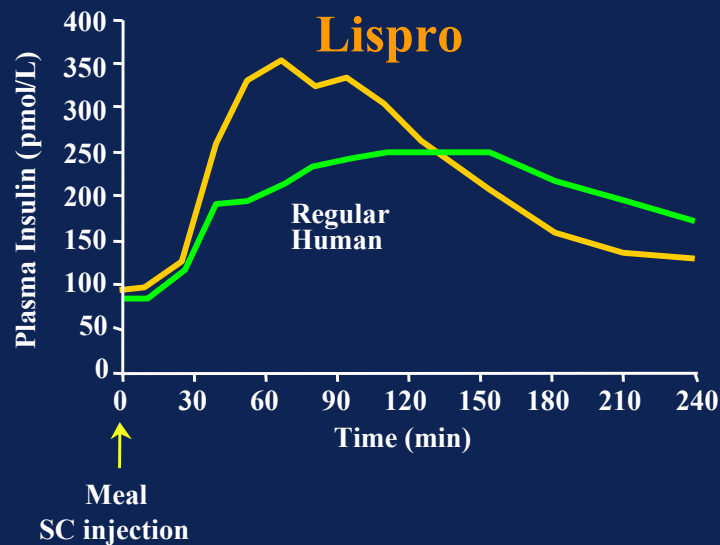

Lizpro insulin

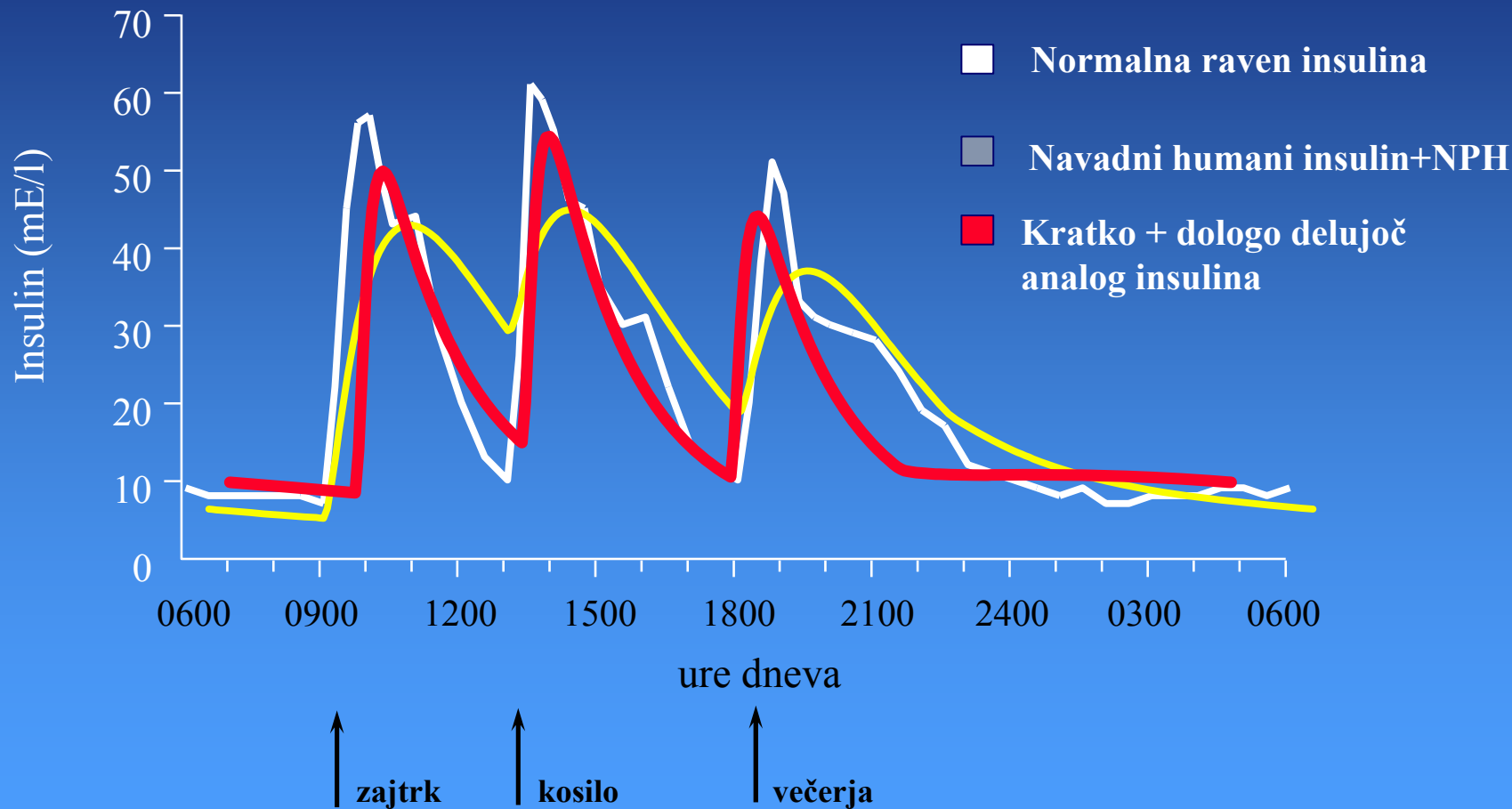

Analoga humenaga insulina lizpro in aspart

Profil insulina v plazmi vs navadni insulin

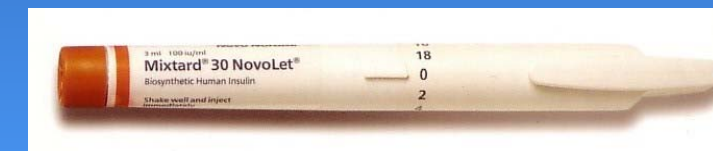
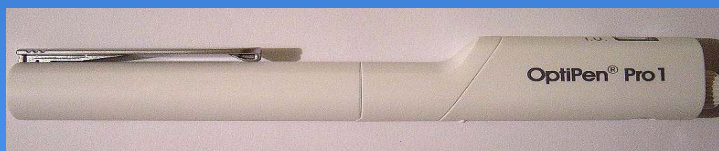

Približevanje fiziološki ravni insulina v krvi z analogi

Injekcijski pribori za insulin

Insulinska črpalka

Indikacije za črpalko

Neurejena glikemija pri tipu 1

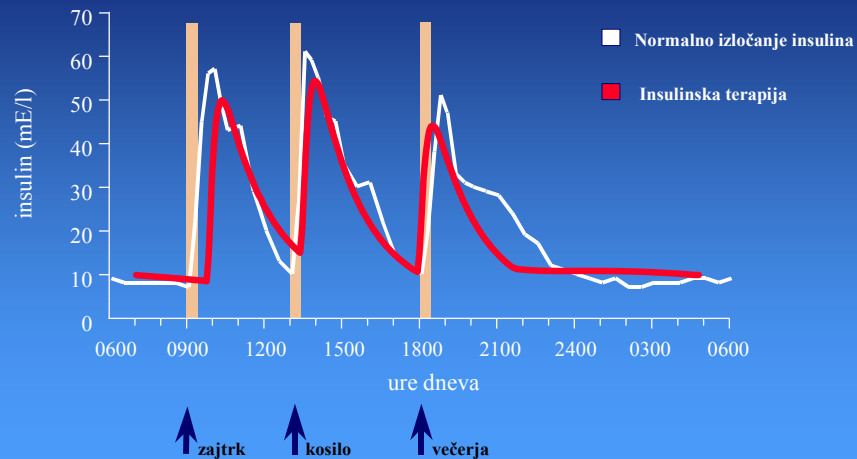
Če na analogih:

- Nespoznavanje hipoglikemij
- Nočne hipoglikemije
- Jutranje hiperglikemije

Nosečnost pri tipu 1

Funkcionalna insulinska terapija (FIT)

Terapevtični poskus:
posnemanje fiziološkega profila insulina

Prilgajanje potrebam:
OH v hrani, tel. akt.
+ sprotne korekcije
glikemije

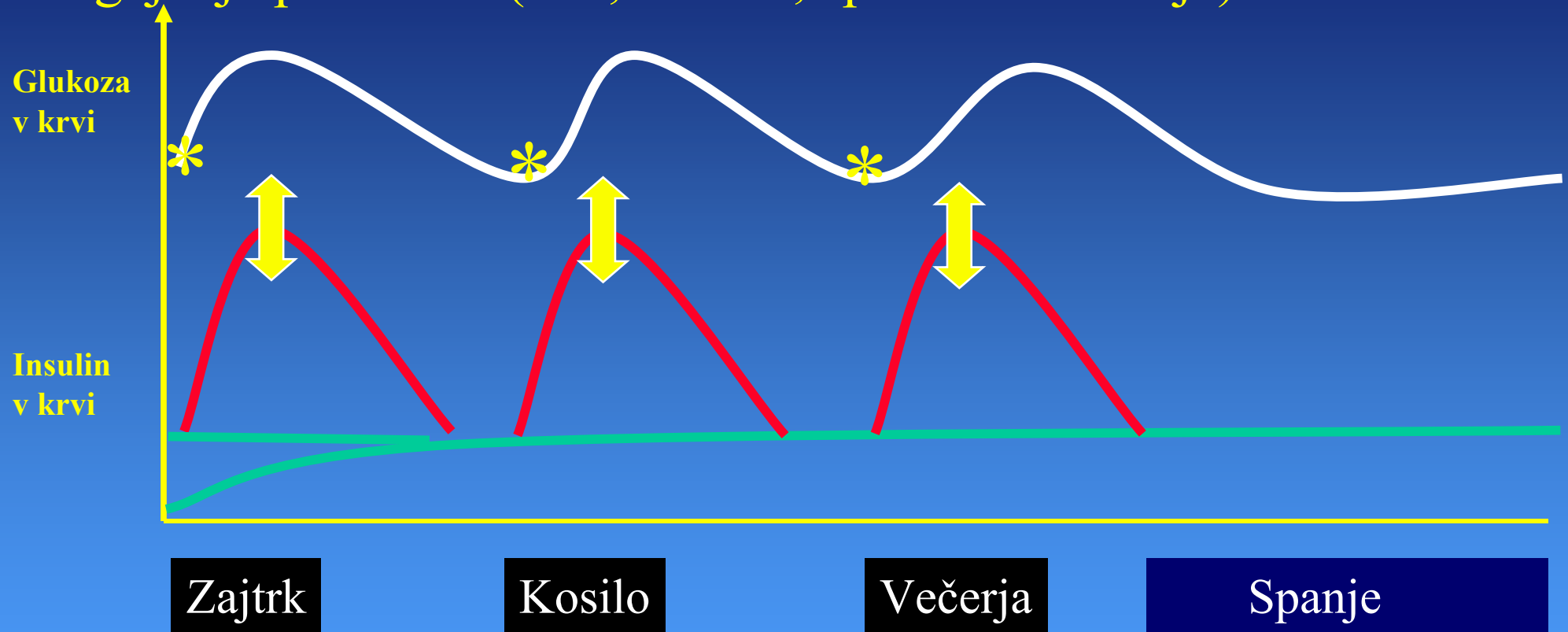
Prilagajanje odmerka glede na okoliščine in izvid samokontrole glukoze v krvi

Funkcionalna insulinska terapija (FIT):

Bazalni in prandialni insulin

Prilgajanje potrebam (OH, tel. akt, sprotne korekcije) s kratkim ins.

Zajtrk

Kosilo

Večerja

Spanje

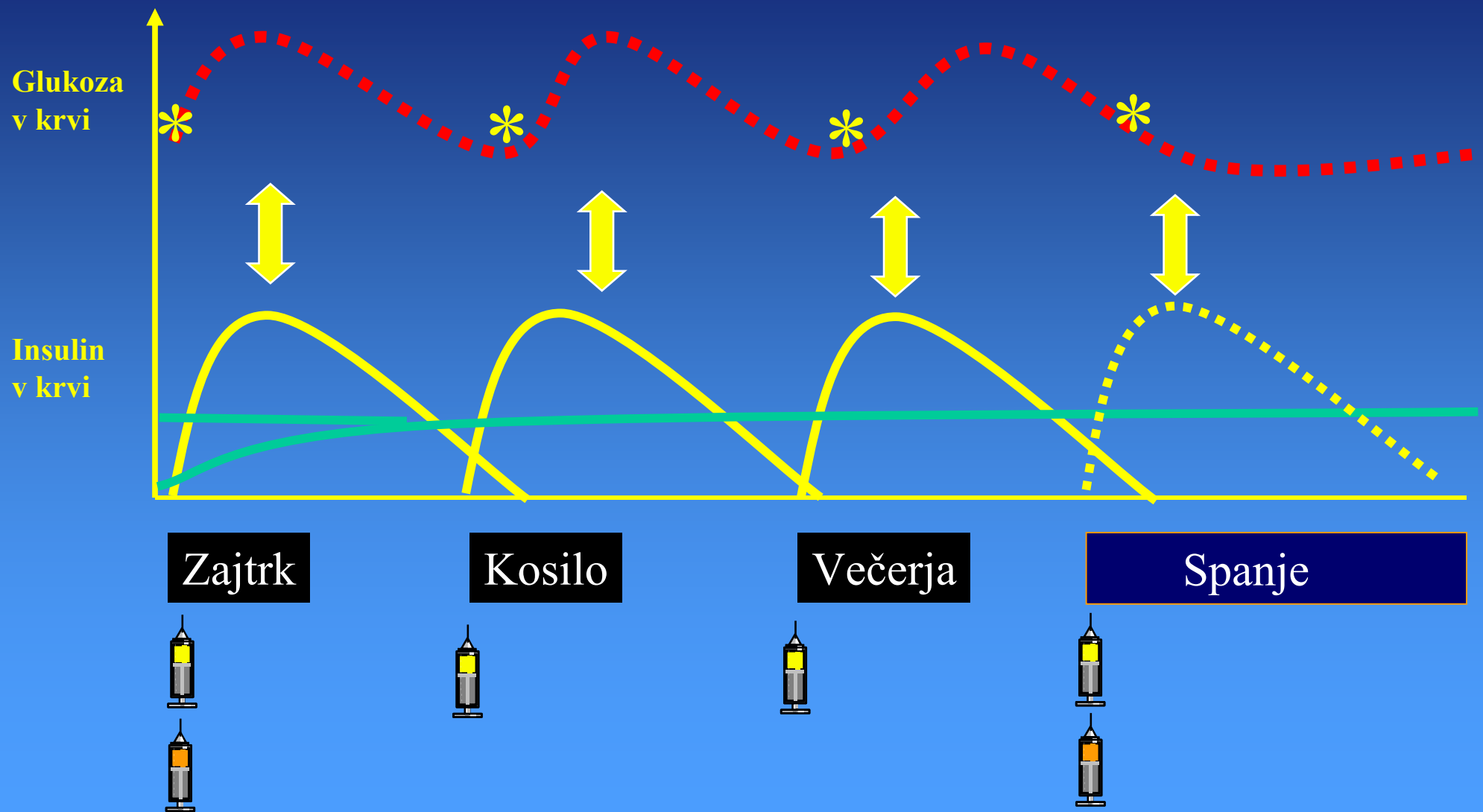

Ultrakratko delujoč insulin (analog)

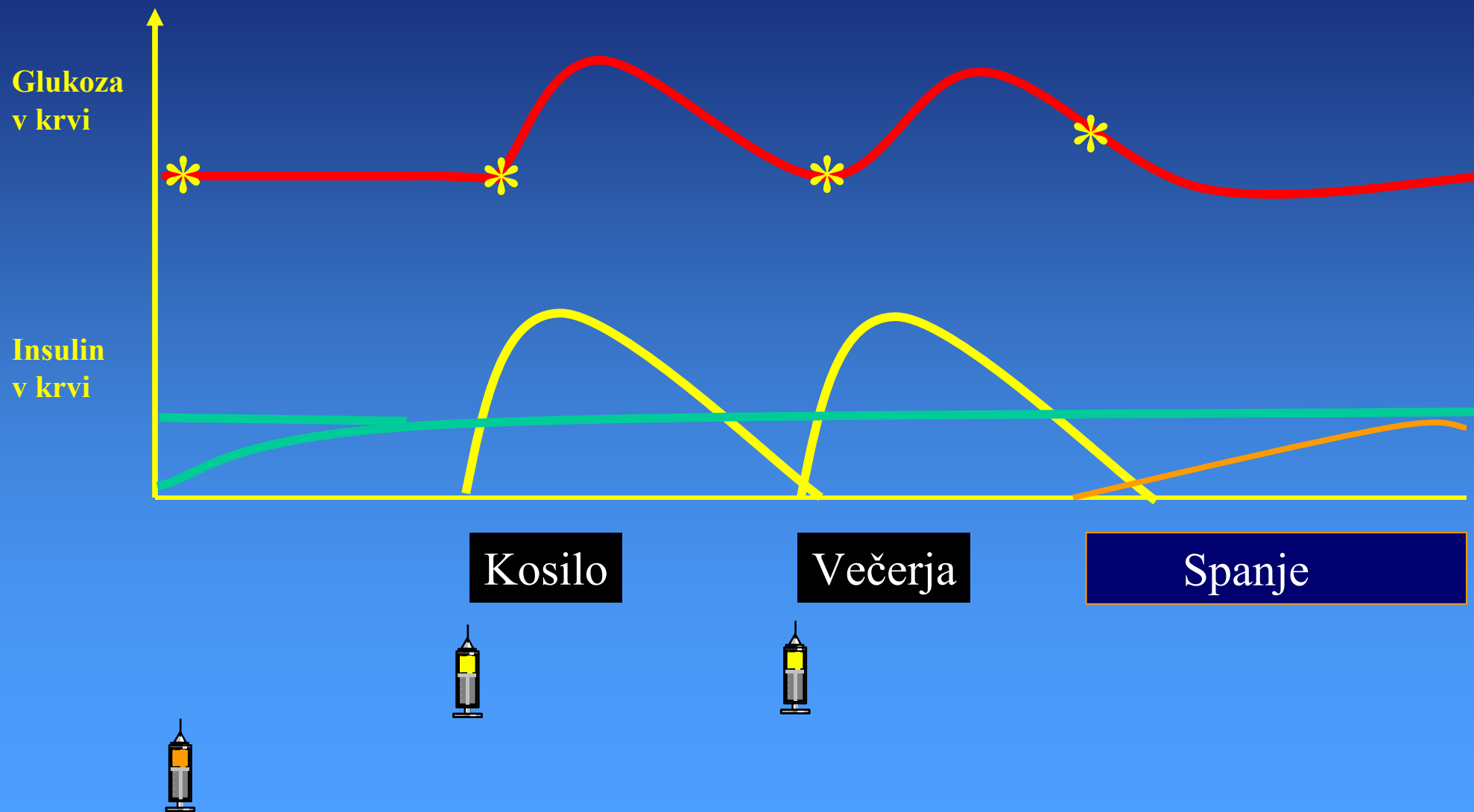

Dolgodelujoč insulin glargin (analog)

Prilagoditev terapije pri poslabšanju (n. pr. okužbi)

Prilagoditev terapije pri izpuščenem obroku

Antihiperglikemična terapija tipa 2

1.

Hujšanje pri debelosti

Telesna dejavnost

Prehrana

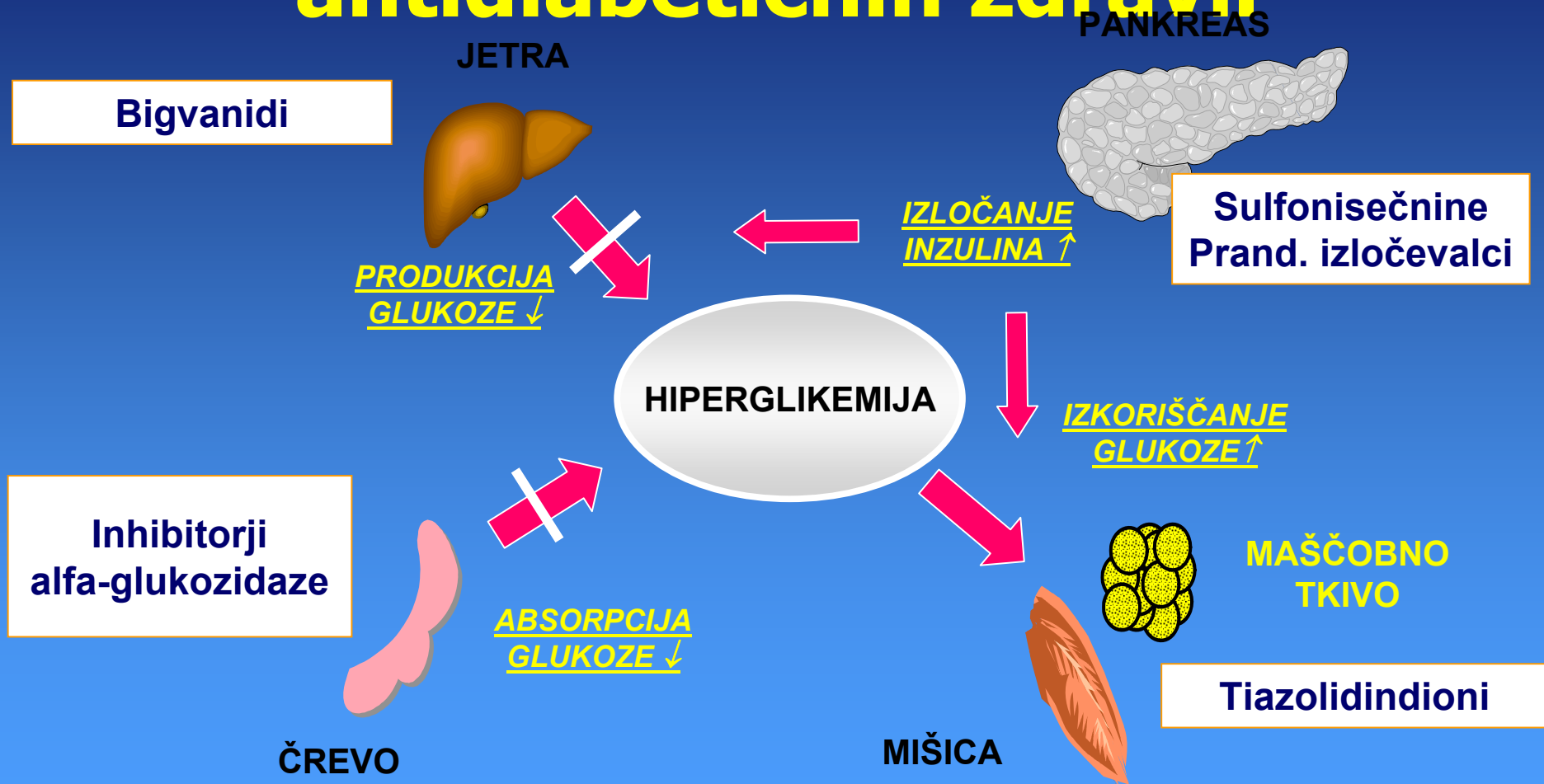
2.

Zdravila

Farmakoterapija tipa 2

- Bigvanidi
- Sulfonilsečnina
- Prandialni izločevalci insulina
- Inhibitorji α -glukozidaze
- Tiazolidindioni

Mesta delovanja peroralnih antidiabetičnih zdravil

Antidiabetična peroralna zdravila

Bigvanidi

Metformin

(Glucophage,
Aglurab,
Gluformin)

Inhibitorji alfa-glukozidaze

Akarboza

(Glucobay)

Glibenklamid

(Glibenklamid, Daonil, Euglucon)

Gliklazid

(Diaprel, Diaprel MR)

Glikvidon

(Glurenorm)

Glimepirid

(Amaryl)

Glipizid

(Antidiab, Glucotrol XL)

Klorpropamid

(Diabinese)

Sulfonilsečnine

Prandialni izločevalci

Repaglinid

(NovoNorm)

Nateglinid

(Starlix)*

Tiazolidindioni

Rosiglitazon (Avandia), Pioglitazon (Actos)*

* Ni na tržišču

Bigvanidi – ključne lastnosti

Mehanizem delovanja

↓↓ **Produkcija glukoze v jetrih**
↑ **Privzem glukoze v tkivih**

Mesto delovanja

Jetra, mišice

Znižanje HbA_{1c}

1.5 – 2.0%

Insulin v krvi

↓

Glavni neželen učinek

GI težave, redko laktatana acidoza

Vpliv na telesno težo

↓ ↔

Metformin

Edino peroralno antidiabetično zdravilo,
ki ima dokazano antiaterogeno delovanje
(manjše tveganje za miokardni infarkt) pri
debelih diabetikih tipa 2

= zdravilo prvega izbora pri debelih!

Sulfonisečnine – ključne lastnosti

Mehanizem delovanja

↑ Inzločanje insulina

Mesto delovanja

Beta celice pankreasa

Znižanje HbA_{1c}

1.5 – 2.0%

Insulin v krvi

↑

Glavni neželen učinek

Hipoglikemija

Vpliv na telesno težo

↑

Sulfonislečnine

Glibenklamid

(Glibenklamid, Daonil, Euglucon)

Gliklazid

(Diaprel, **Diaprel MR***)

Glikvidon

(Glurenorm)

Glimepirid

(Amaryl)

Glipizid

(Antidiab, **Glucotrol XL***)

Klorpropamid

(Diabinese)

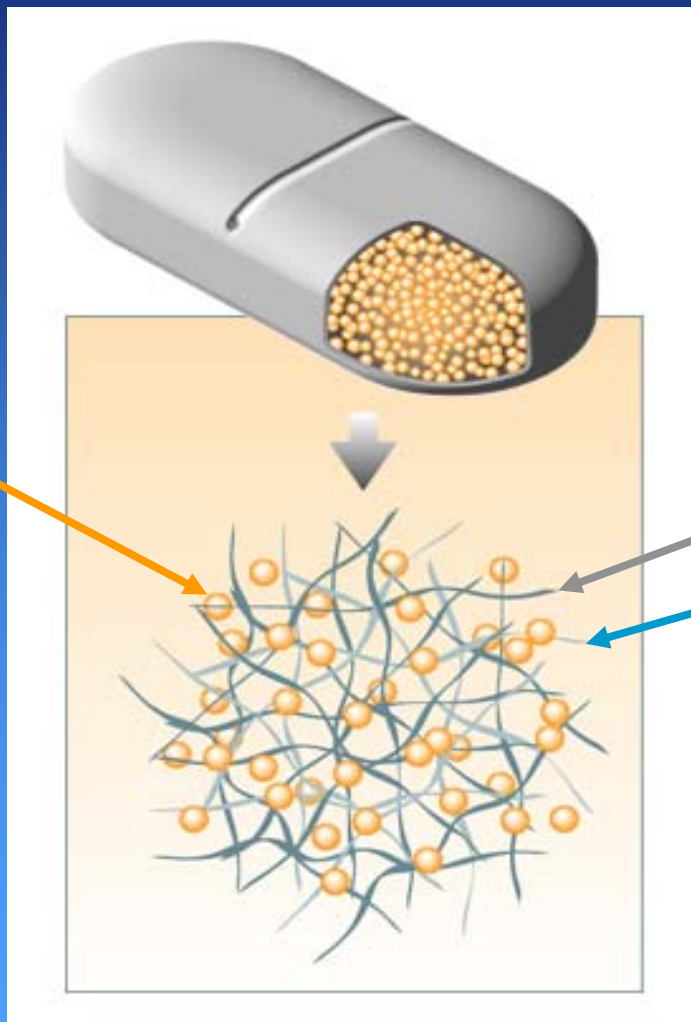
Odmerjanje enkrat dnevno

* prilagojeno sproščanje

Diaprel MR: prirejeno sproščanje na osnovi hidrofilnega matriksa

zrnca:

- gliklazid po 30 mg
- kalcijev hidrogenfosfat dihidrat
- maltodekstrin

hidrofilni matriks:

- vlakna iz hipromeloze:
  - z veliko viskoznostjo
  - z majhno viskoznostjo

lubrikanta:

- magnezijev stearat
- brezvodni kolidni silikagel

Učinek hidrofilnega matriksa

zrnca:

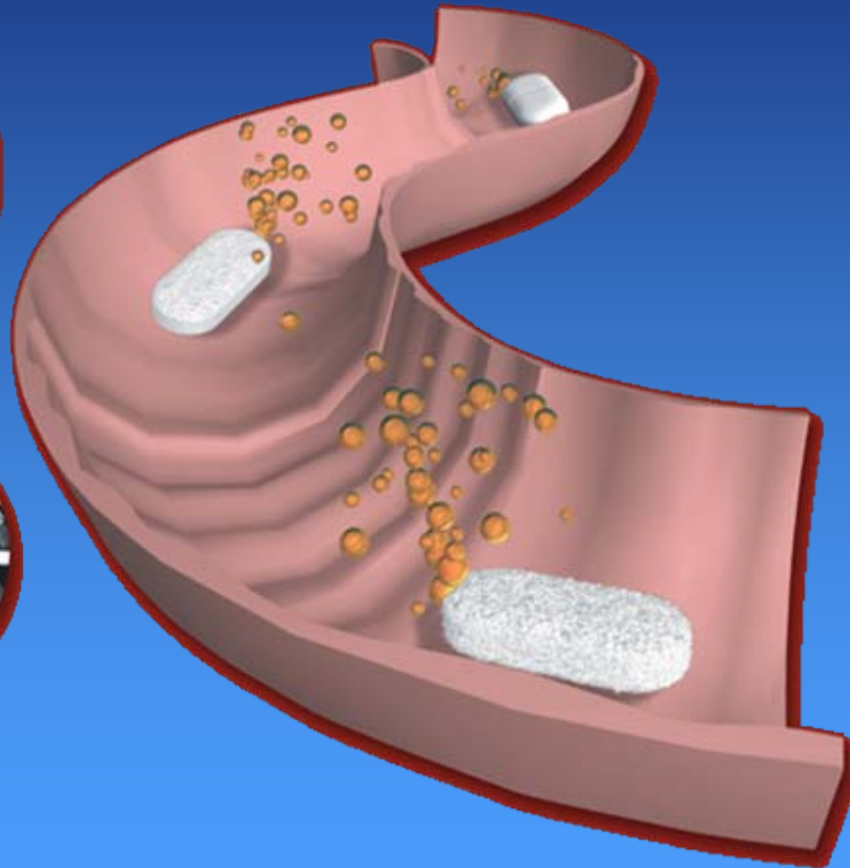
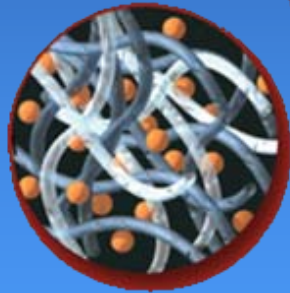
- gliklazid po 30 mg

hidrofilni matriks:

- vlakna iz hipromeloze:

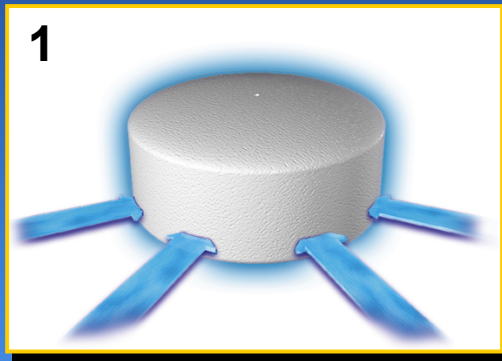
- z veliko viskoznostjo

- z majhno viskoznostjo

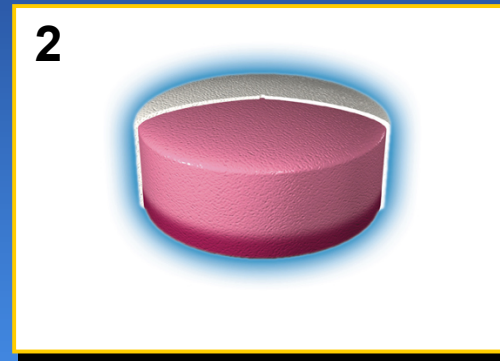

Glucotrol XL: prirejeno sproščanje na osnovi GITS sistema

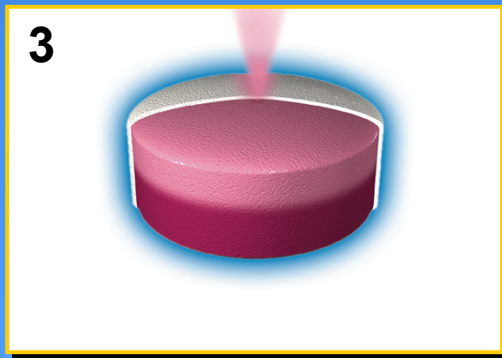
Gastrointestinal therapeutic system

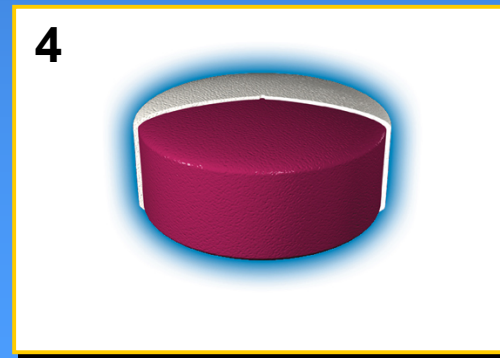
Water enters the pill through a special semipermeable membrane

“Push” layer expands at a controlled rate

Glipizide in drug layer is forced out through a precisely drilled orifice at a controlled rate

Pill shell containing the “push” layer is excreted

Prandialni (hitri) izločevalci insulina

“Prandialni regulatorji”

Mehanizem delovanja

↑ Izločanje insulina

Mesto delovanja

Beta celice pankreasa

Znižanje HbA_{1c}

0.5 – 2.0%

Insulin v krvi

Kratkotrajno (4h) ↑

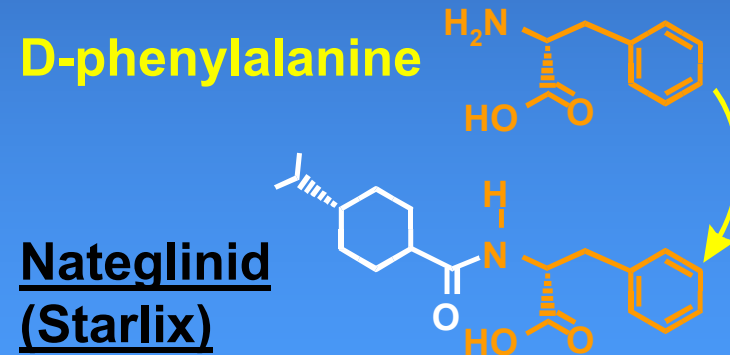
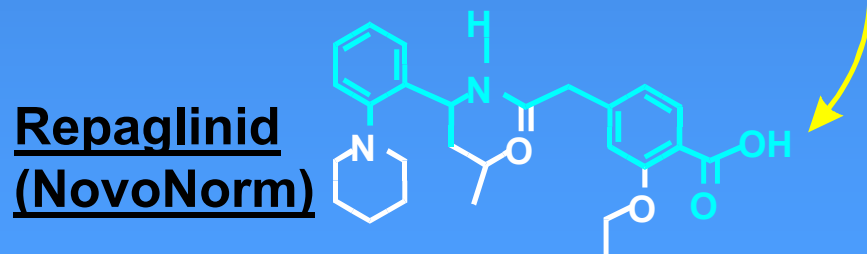
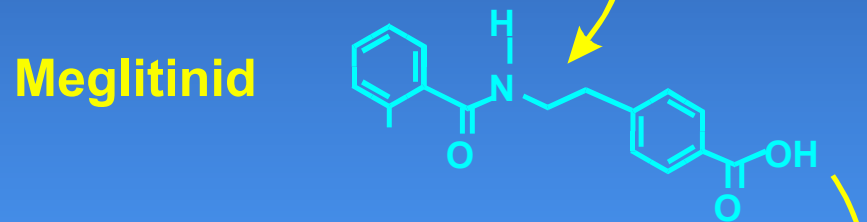
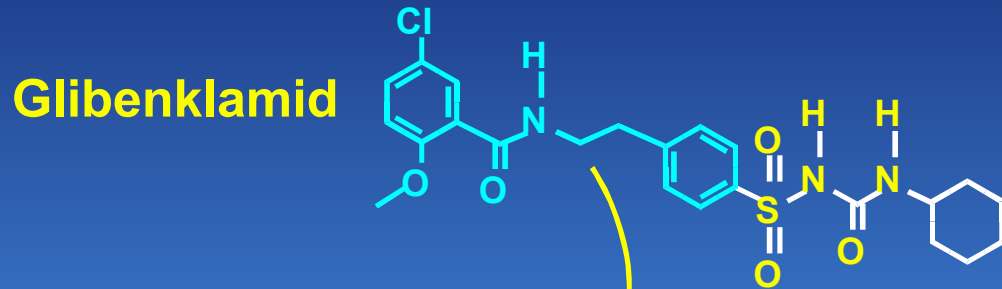
Glavni neželen učinek

Hipoglikemija

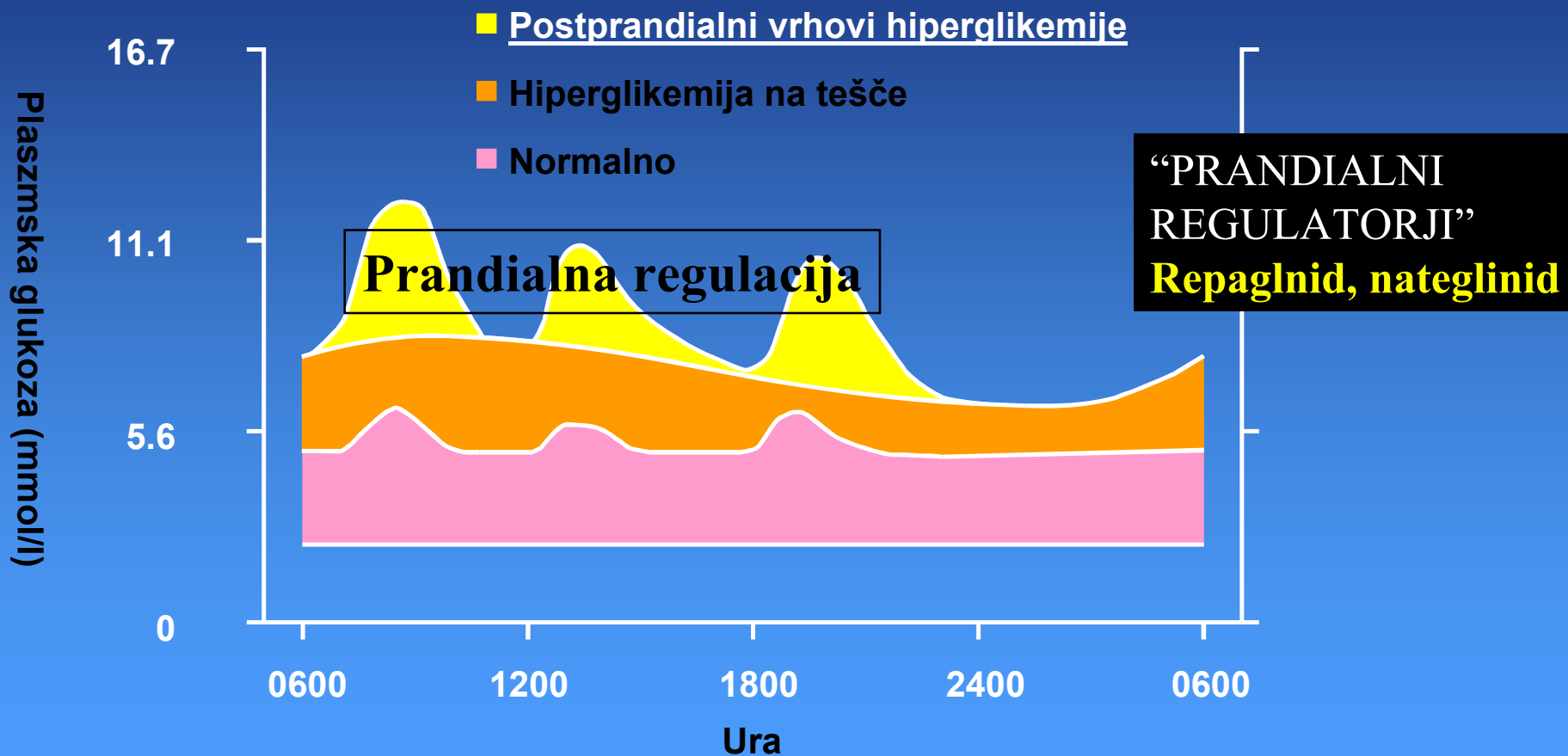
Vpliv na telesno težo

↑

Prandialna izločevalca insulina: repaglinid, nateglinid

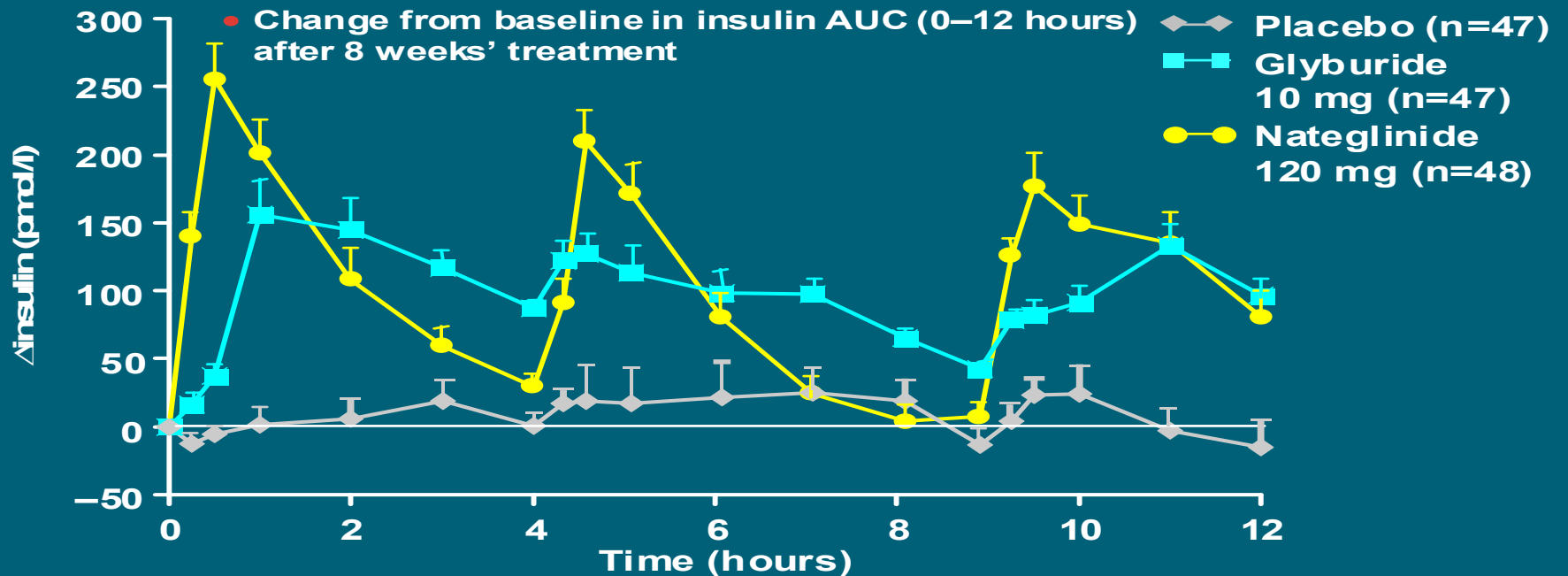
Prandialna regulacija glikemije

Prandialna regulacija glikemije

Nateglinid vs glibenklamid

Comparison between nateglinide and glyburide of the potentiation of insulin secretion from placebo

Incremental insulin AUC: glyburide 2-fold >nateglinide ($p < 0.05$); nateglinide and glyburide >placebo ($p < 0.05$)
Hollander P et al. Diabetes Care (in press)

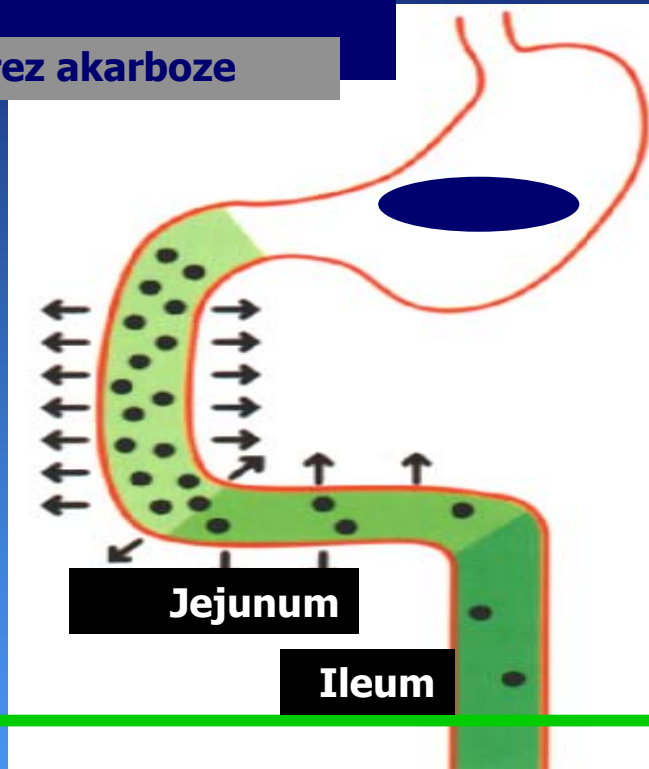

Zaviralci alfa-glukozidaze – ključne lastnosti

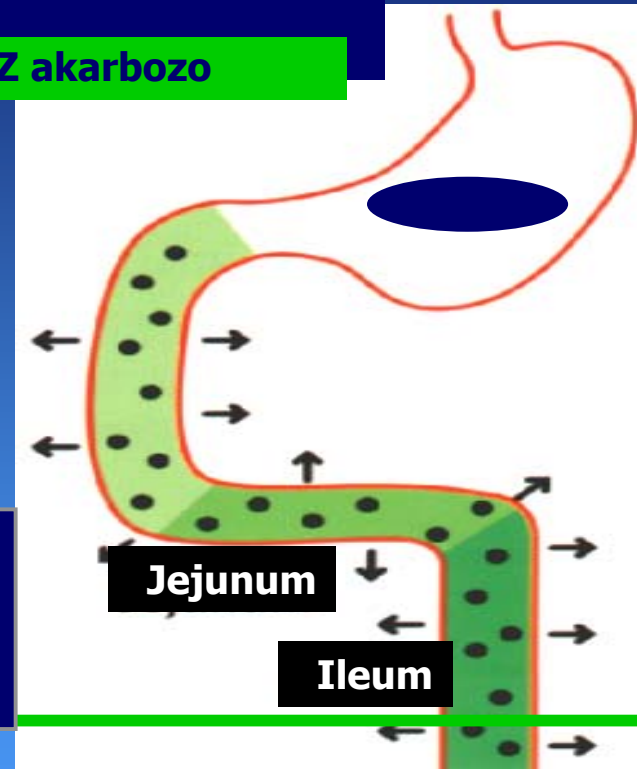
Mehanizem delovanja	↓ Absorpcija glukoze v prebavilih
Mesto delovanja	Tanko črevo
Znižanje HbA_{1c}	0.4 – 1.2%
Insulin v krvi	↔
Glavni neželeni učinek	Flatulenca, meteorizem, diareja
Vpliv na telesno težo	↔

Upočasnitev absorpcije OH z inhibitorjem α -glukozidaze

Brez akarboze

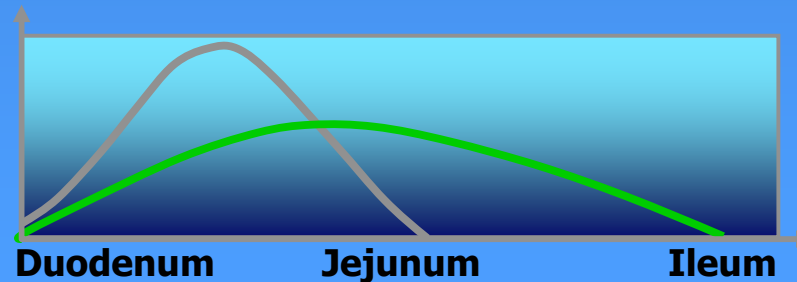

Z akarbozo

- Ogljikovi hidrati
- ← OH absorpcija

OH absorpcija

— Brez akarboze
— Z akarbozo

Tiazolidindioni – ključne lastnosti

Mehanizem delovanja

↑↑ Občutljivost na inzulin
(privzem glukoze v tkivih)

↓ Produkcija glukoze v jetrih

Mesto delovanja

Maščobno tkivo, mišice,
jetra

Znižanje HbA_{1c}

1.0 – 1.4%

Insulin v krvi

↓

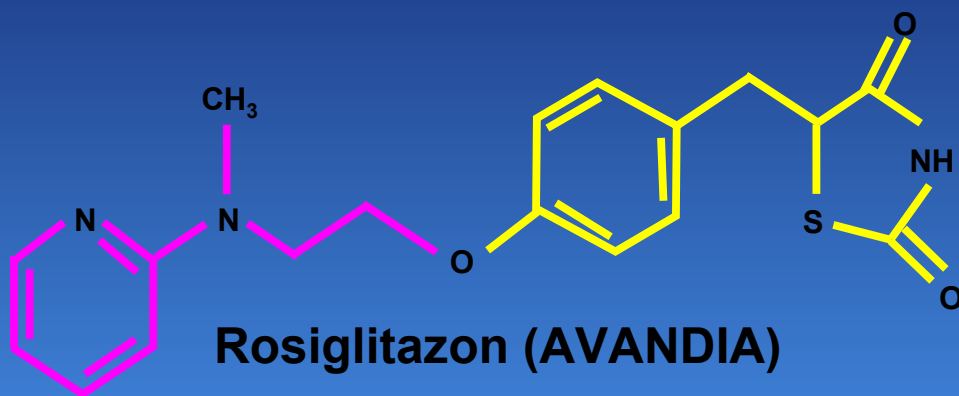
Glavni neželen učinek

Edem, dilucijska anemija

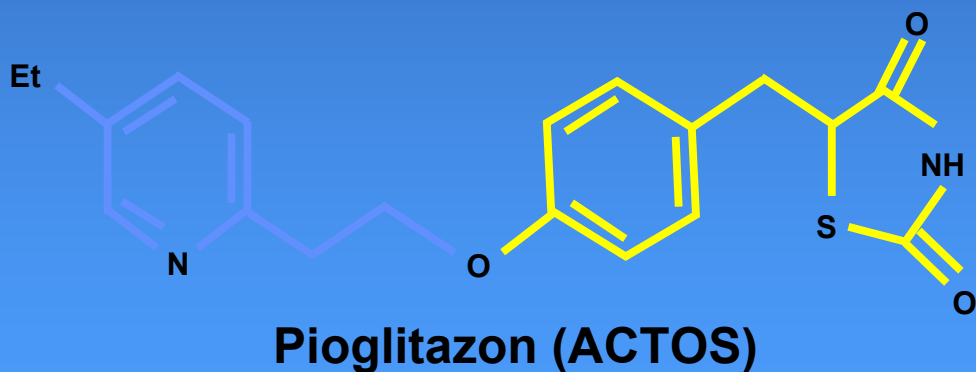
Vpliv na telesno težo

↑

Tiazolidindioni (TZD) – agonisti PPAR γ

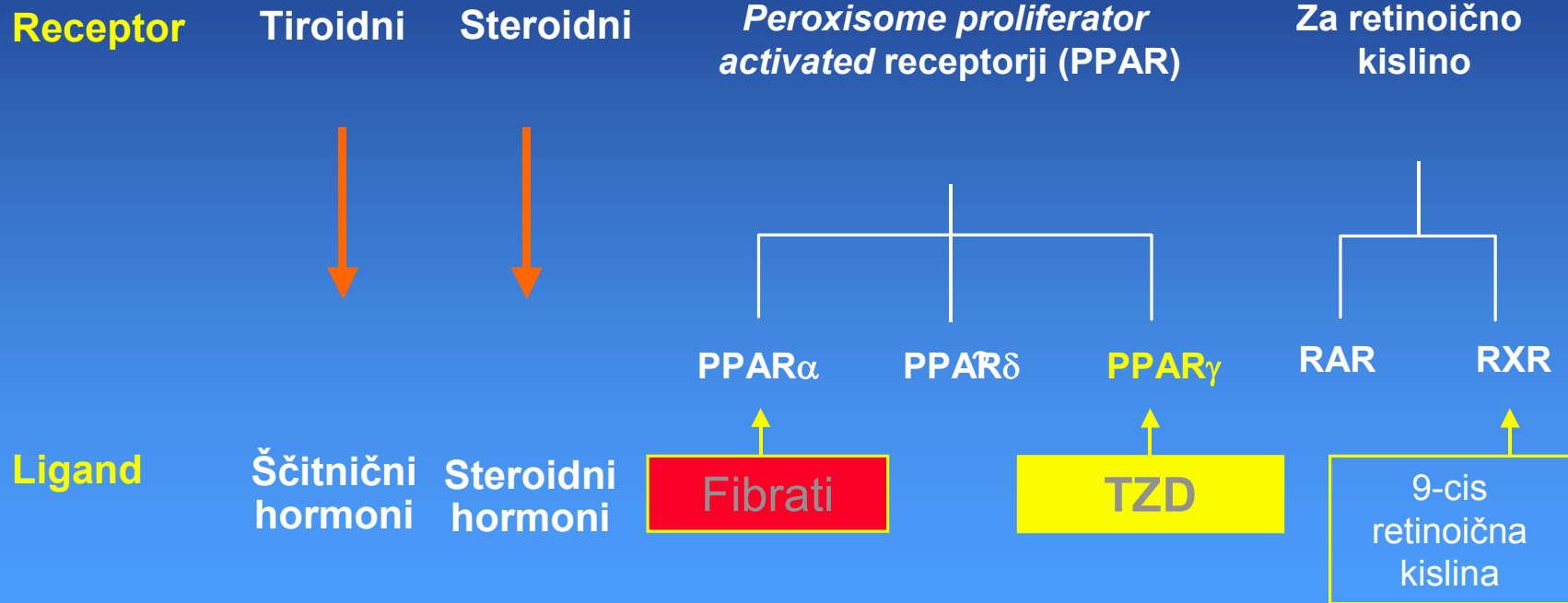

GlaxoSmithKline

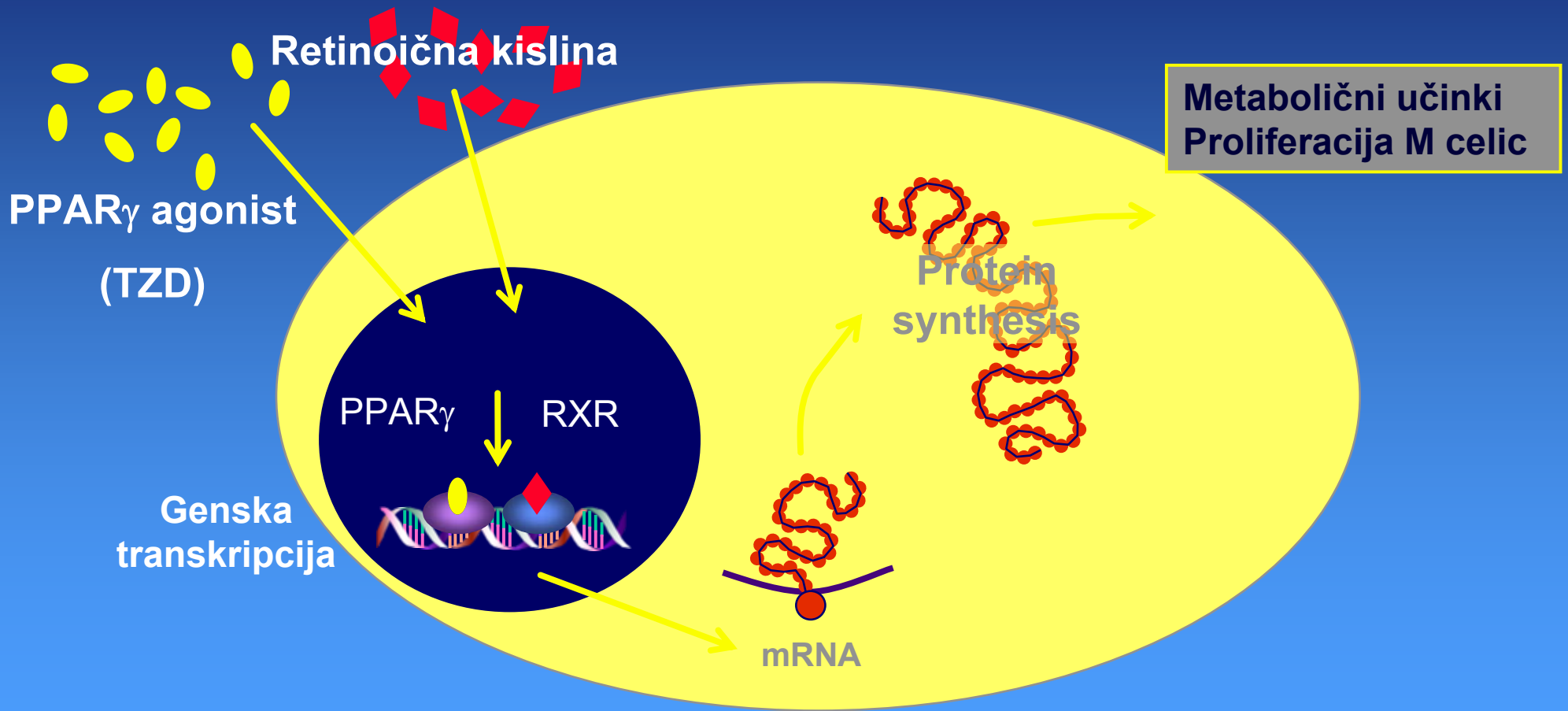

Takeda/Lilly

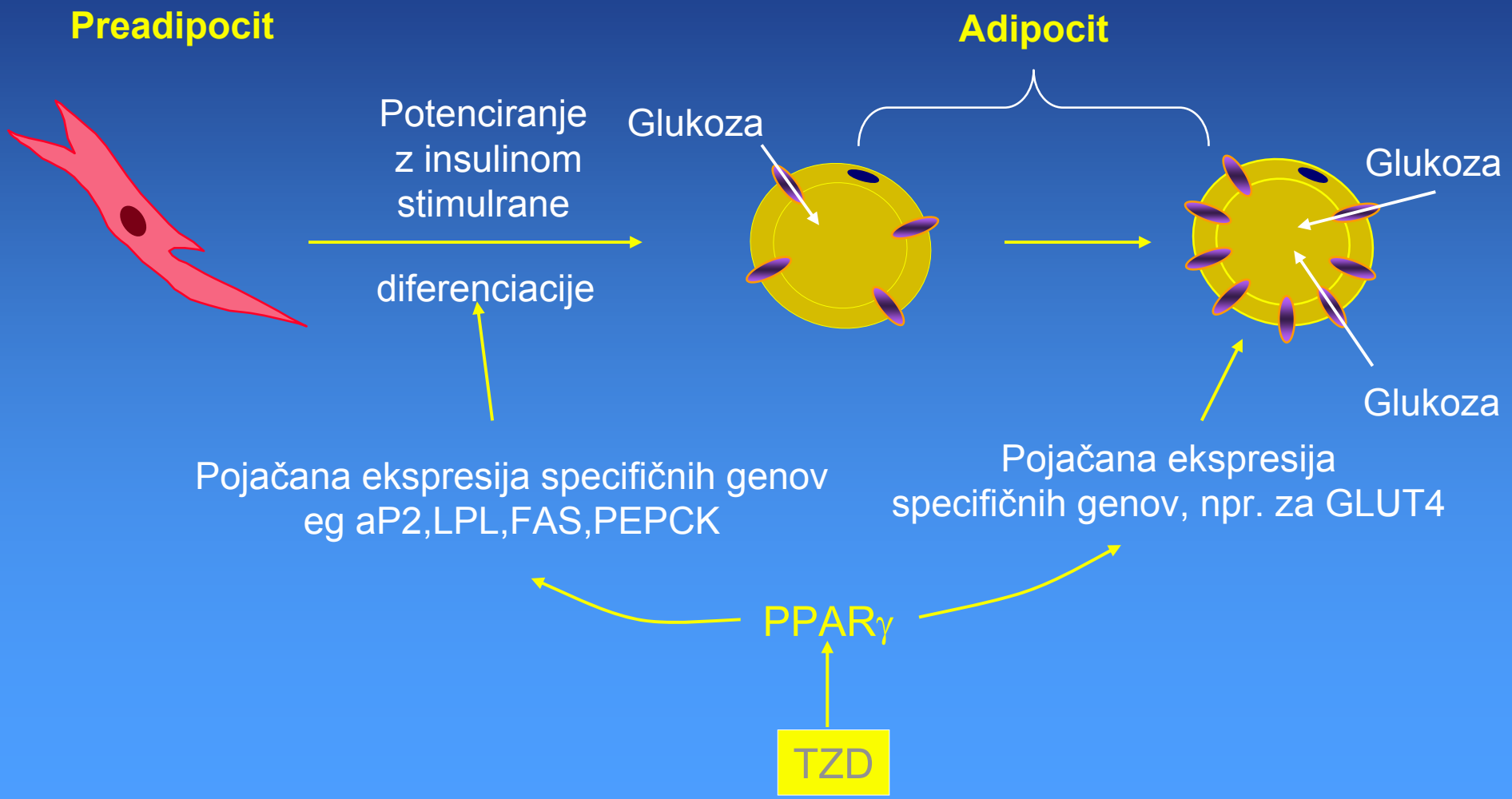
Superdružina jedrnih receptorjev

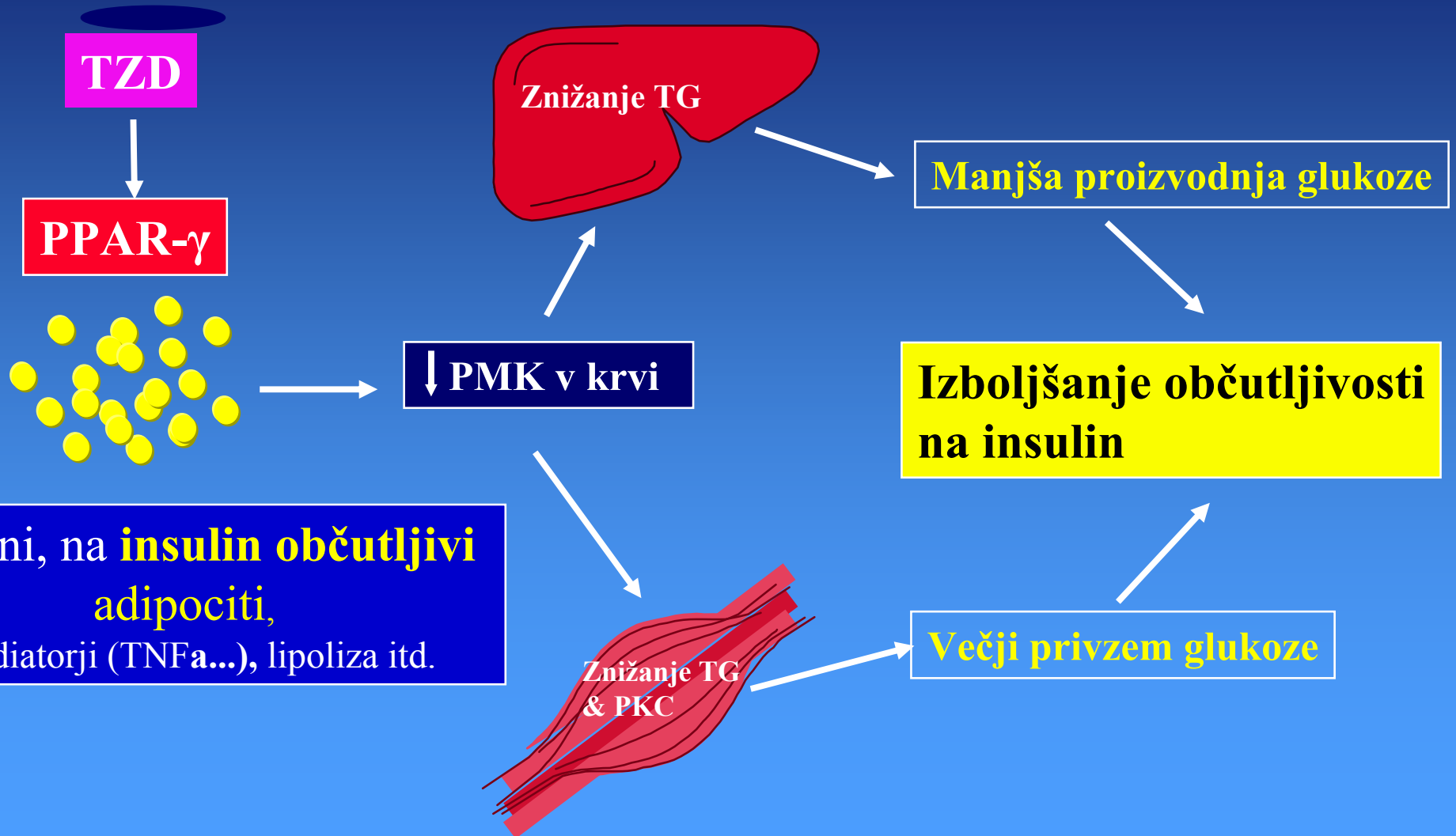
Aktivacija PPAR γ :

TZD aktivirajo PPAR γ v preadipocitih in adipocitih

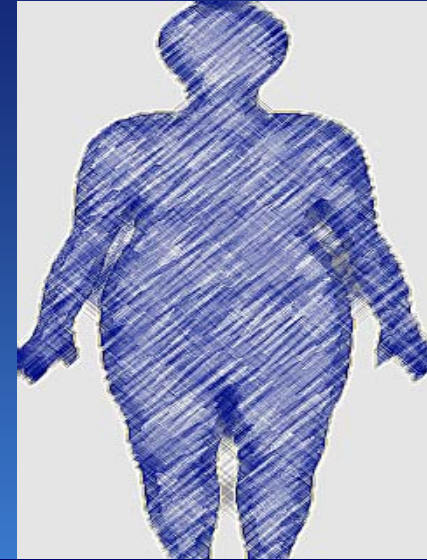
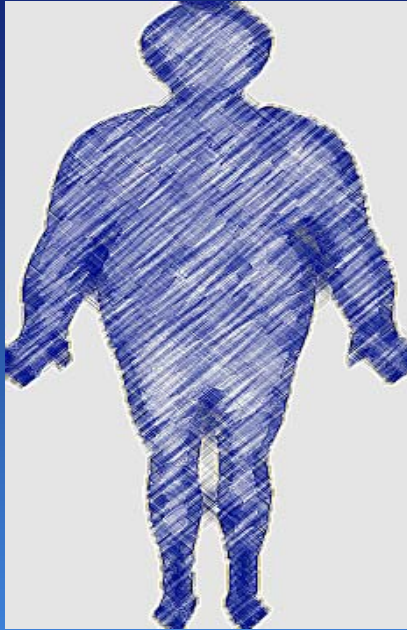

Aktivacija PPAR- γ v maščobnem tkivu: znižanje PMK $\rightarrow$ zmanjšanje insulinske rezistence

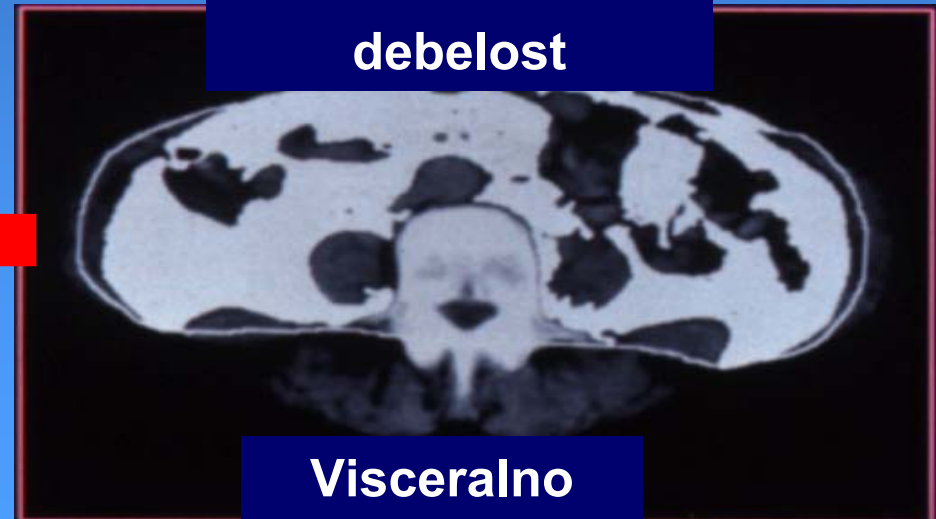
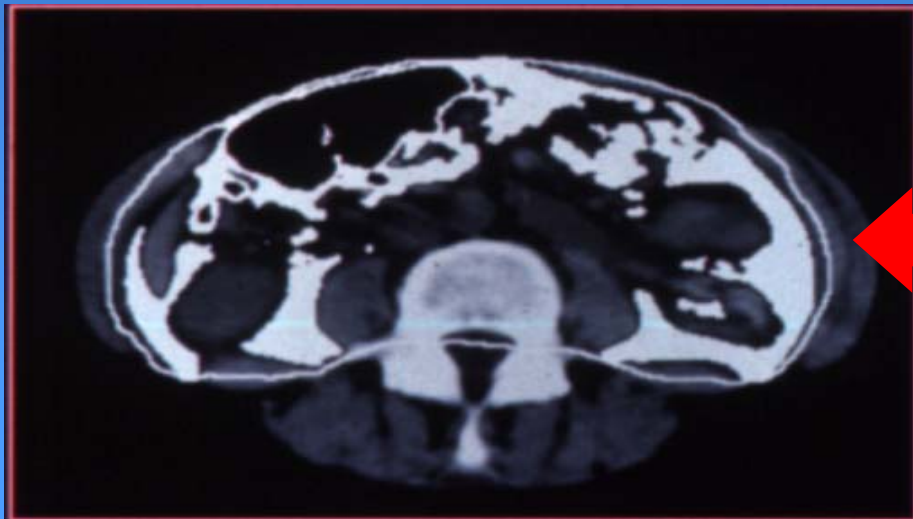

Vpliv PPAR- γ agonistov na trebušno debelost

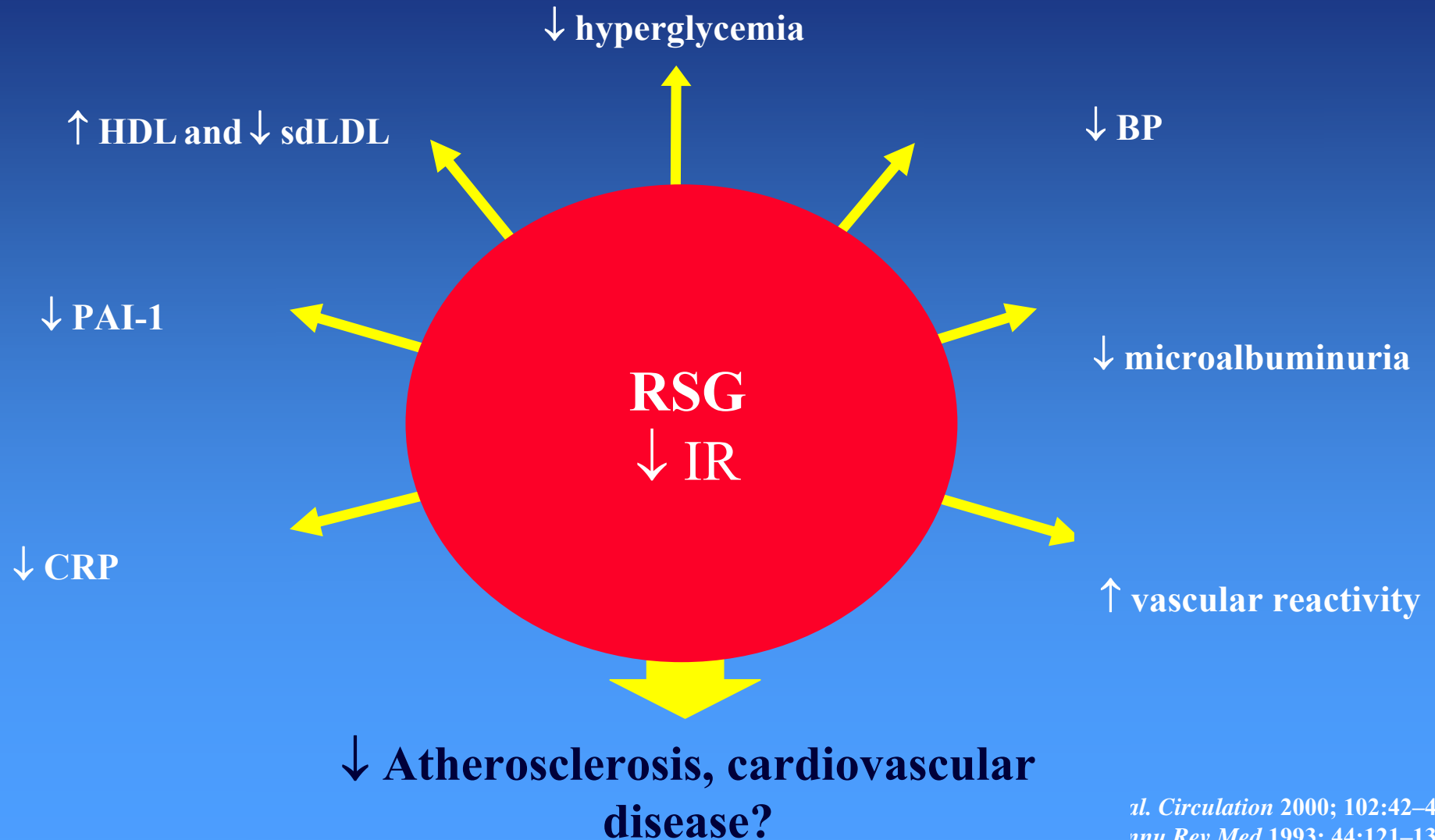

Trebušna
debelost

Visceralno
maščevje

Rosiglitazon: potencial za vpliv na KV tveganje

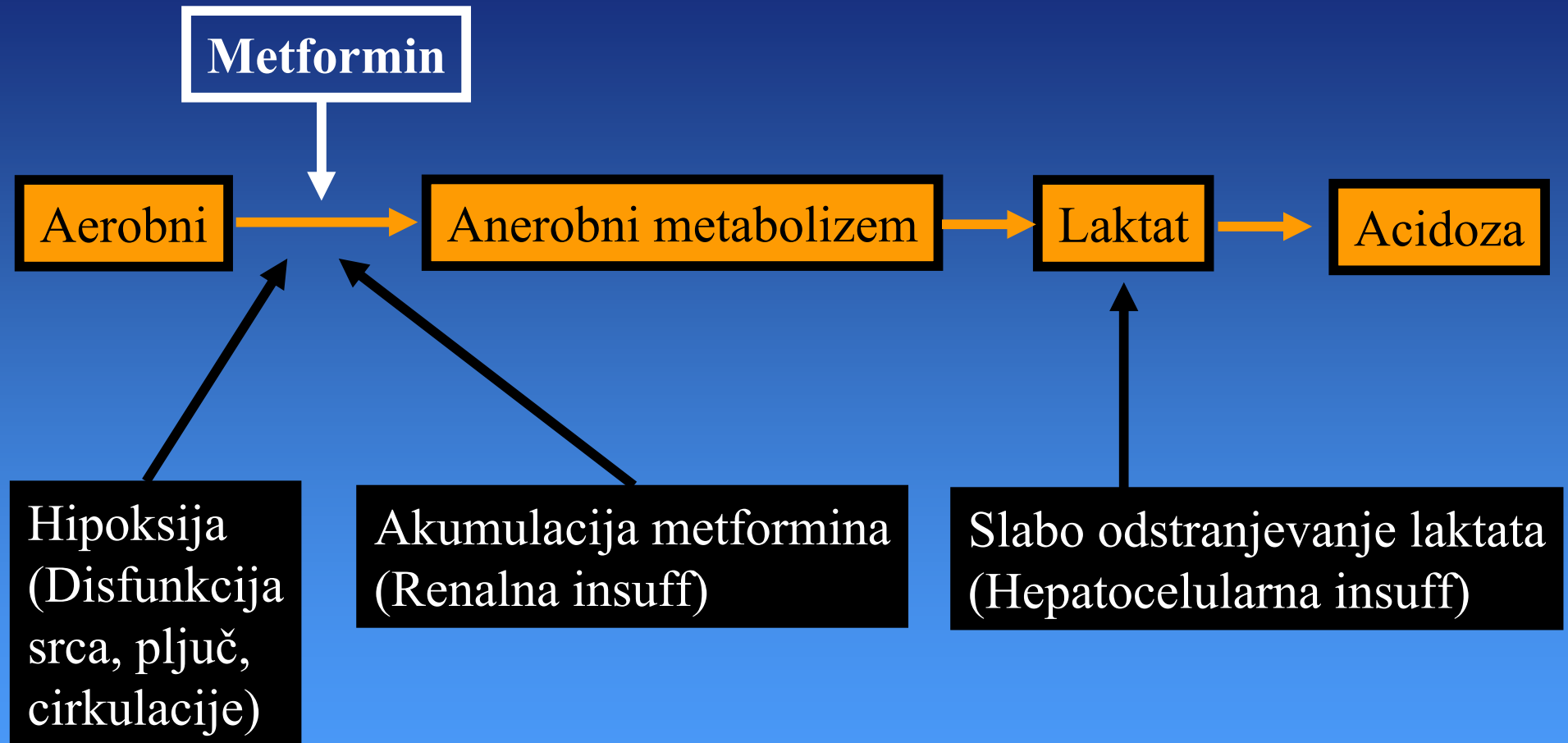
Insulin pri tipu 2– ključne lastnosti

Mehanizem delovanja	↓ Produkcija glukoze v jetrih ↑ Utilizacija glukoze ↓ Lipoliza
Mesto delovanja	Maščobno, mišično, jetrno tkivo
Znižanje HbA_{1c}	1.5 – 2.0% +
Insulin v krvi	↑
Glavni neželen učinek	hipoglikemija
Vpliv na telesno težo	↑↑

Peroralni antidiabetiki: stranski učinki

Razred	Stranski učinki
Insulin sekretagogi (sulfonilsečnine, glitnidi)	Porast telesne teže, hipoglikemija
Bigvanidi (metformin)	Gastrointestinalni; laktacidoza
Tiazolidindioni	Porast telesne teže, zadrževanje tekočin- edemi, dilucijska anemija; kongestivno srčno popuščanje; hipoglikemija v komb. s sulfonilsečnino
α -Glukozidazni inhibitorji	Gastrointestinalni

Metforminska laktacidoza

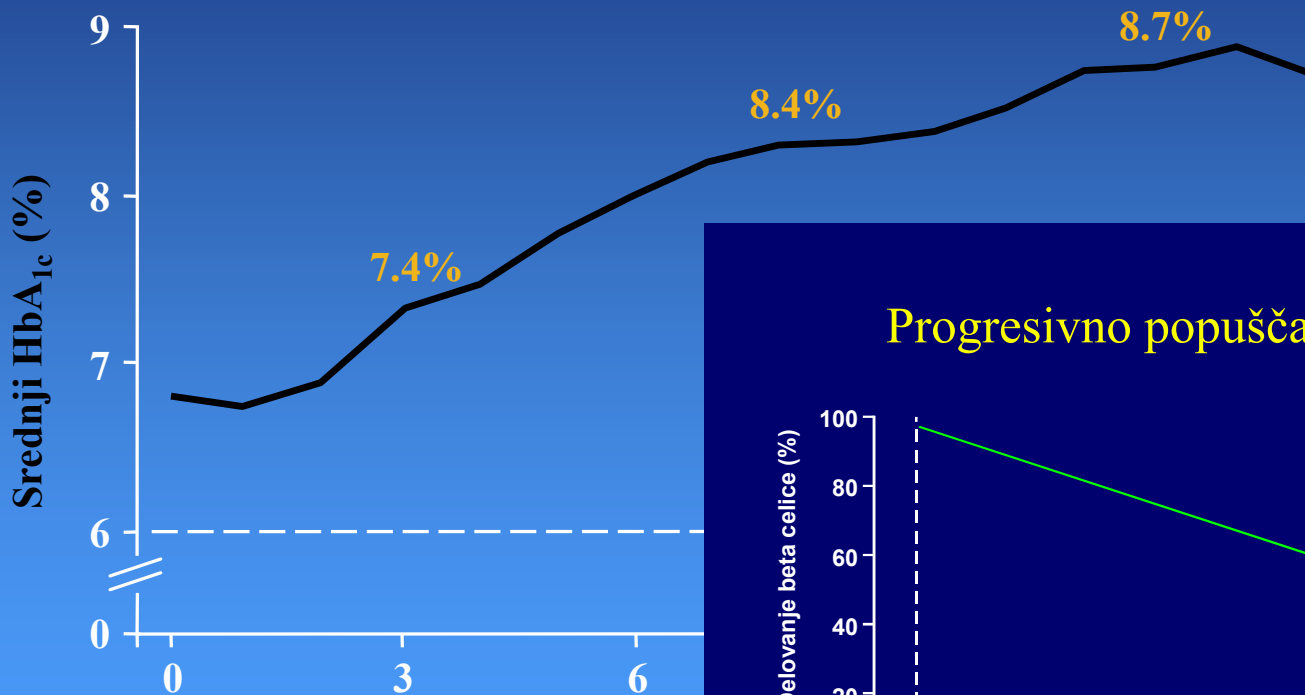
Glavne kontraindikacije za peroralna zdravila

SU: hujša ledvična (razen glikvidon), jetrna odpoved
Metf: ledvična, jetrna odpoved, hipoksija
TZD: popuščanje srca, hujša ledvična, jetrna odpoved
Akarboza: hujša jetrna odpoved?

Strategija antihiperglikemičnega zdravljenja pri tipu 2

Progresiven porast glikemije s časom

⇒ Progresivno večja potreba po izdravljenju

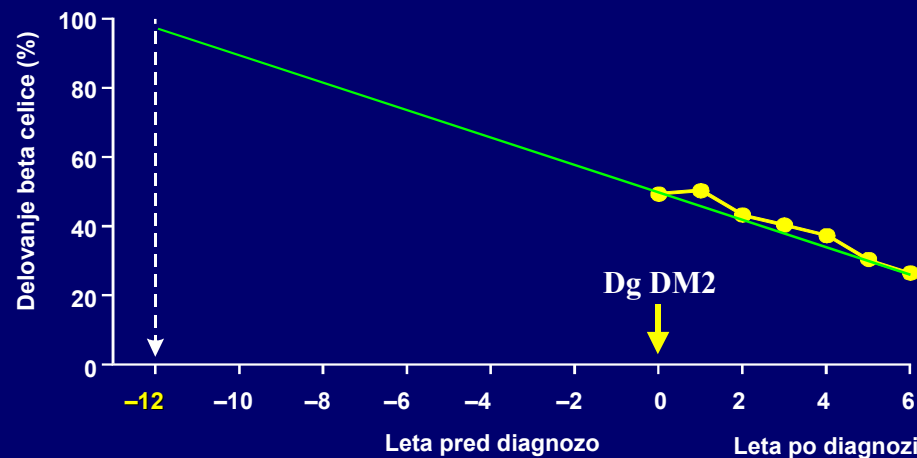

HbA_{1c} v raziskavi UKPDS

UK Prospective Diabetes Study (UKPDS) Group.

Lancet. 1998;352:837-853.

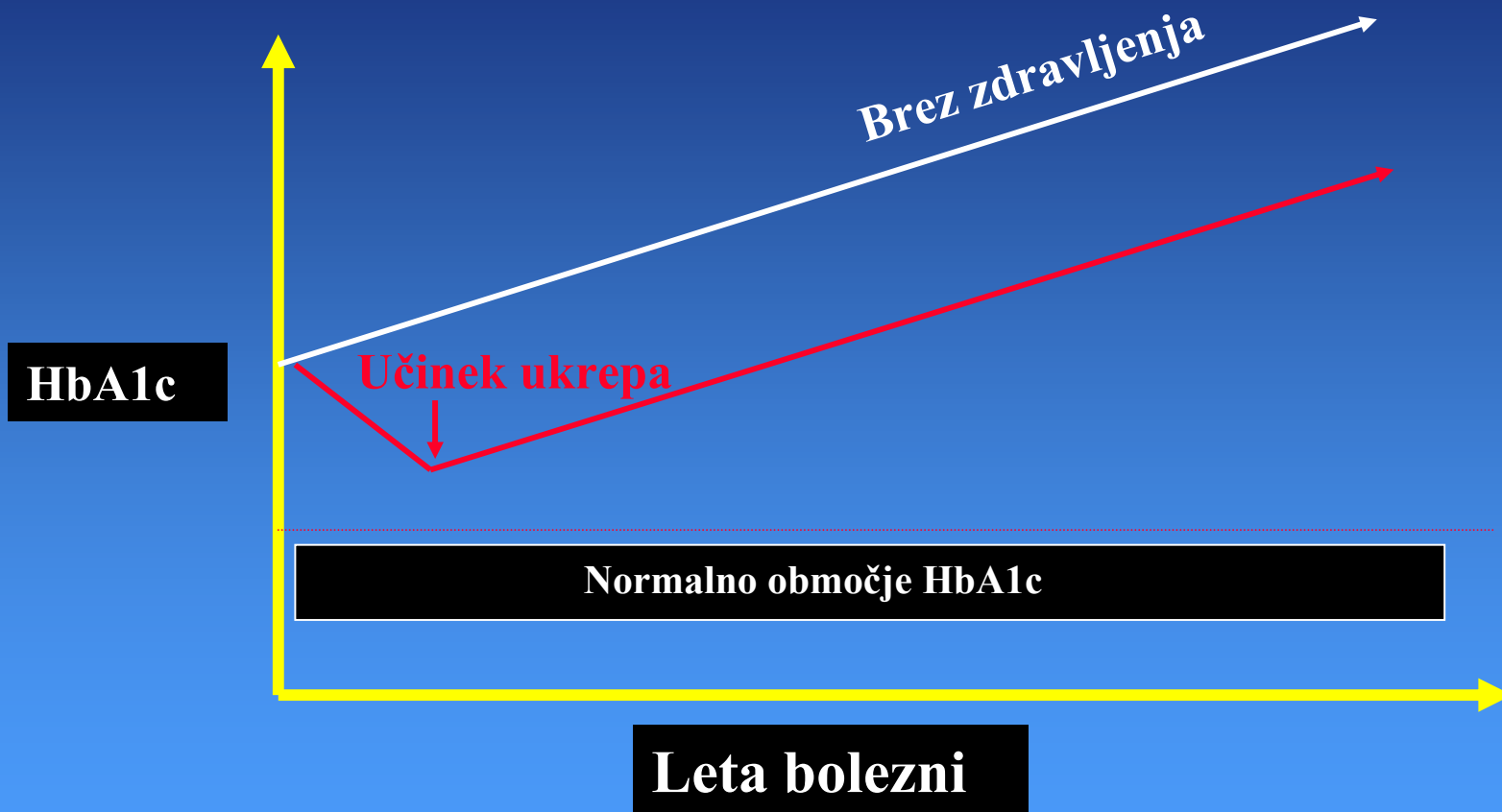
Progresivno popuščanje beta celice

UKPDS 16. *Diabetes* 1995;44:1249-58

Učinek enega terapevtičnega ukrepa

Princip stopenjskega zdravljenja pri tipu 2

Peroralni antidiabetiki: mehanizmi delovanja, učinek na HbA_{1c}

Razred	Delovanje	Znižanje HbA _{1c} %
Insulinski sekretagogi (sulfonilsečnine, glitinidi)	Spodbujajo izločanje insulina	1.0-2.0
Bigvanidi (metformin)	Zavirajo produkcijo glukoze v jetrih	1.0-2.0
Tiazolidindioni	Spodbujajo delovanje insulina v mišicah, maščevju in jetrih	0.5-1.0
α -glukozidazni inhibitorji	Upočasnijo GI absorbcijo OH	0.5-1.0

Stopnje zdravljenje sladkorne bolezni tipa 2

Stopenjsko zdravljenje

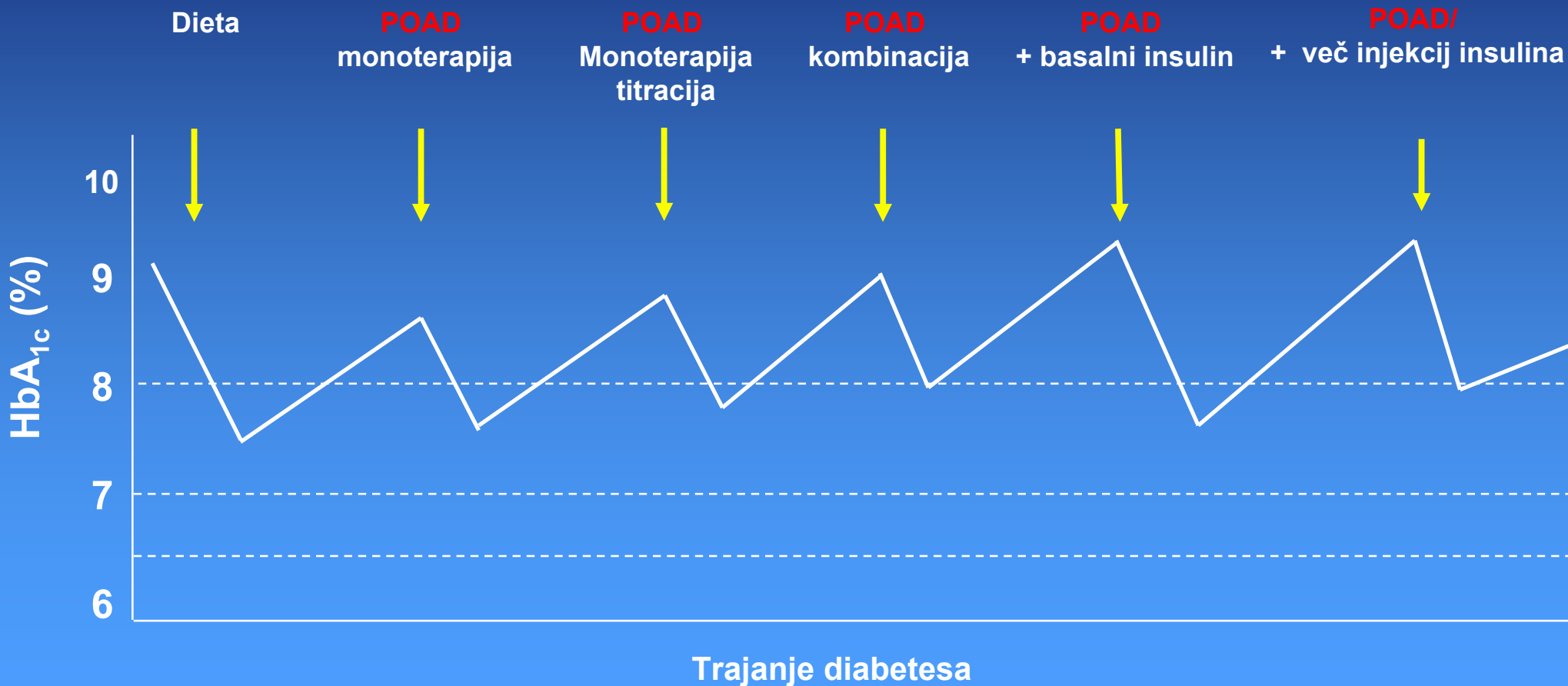

Debeli:
metformin

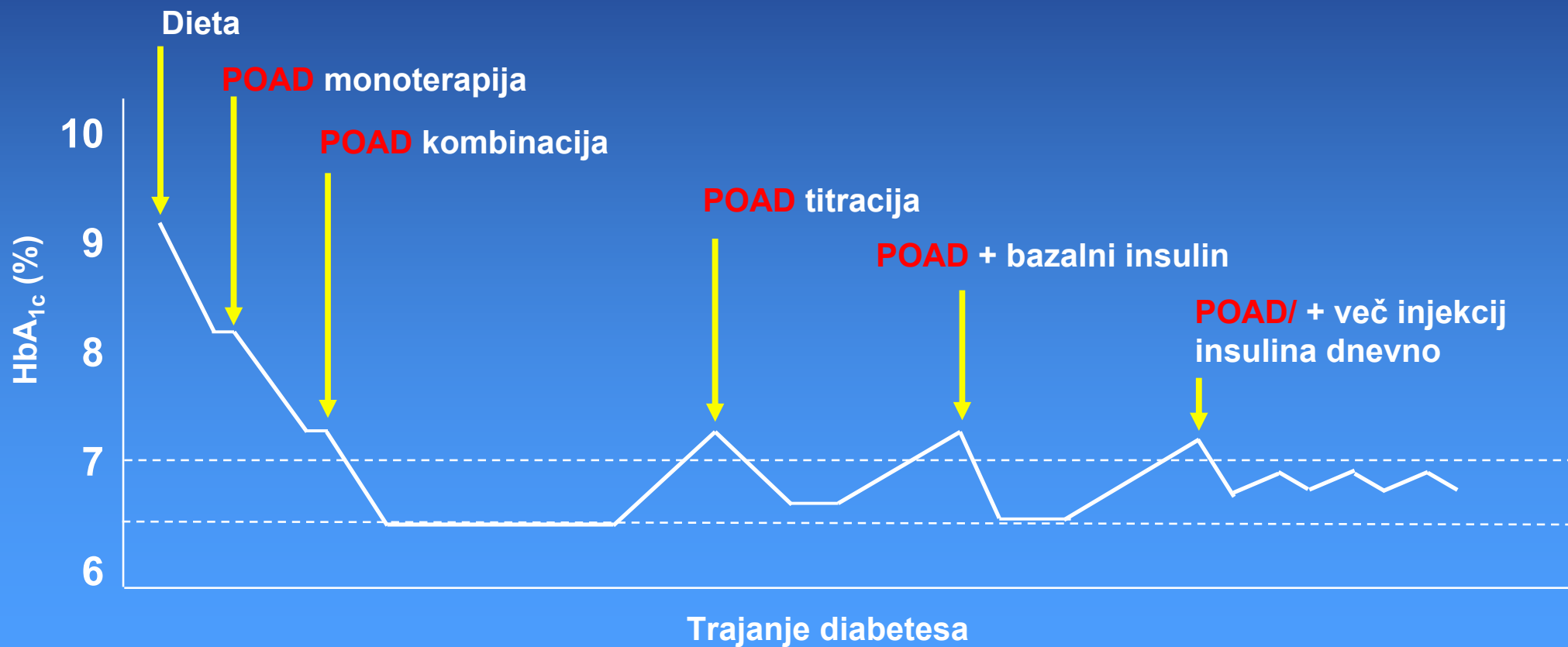
Suhi:
SU /glitinidi

POAD = peroralni antidiabetik

Tradicionalni pristop v zdravljenju sladkorne bolezni tip 2

“Treat-to-target” pristop v zdravljenju glikemije: zgodnja uporaba zdravil in njihovih kombinacij, doseganje ciljne vrednosti HbA_{1c}

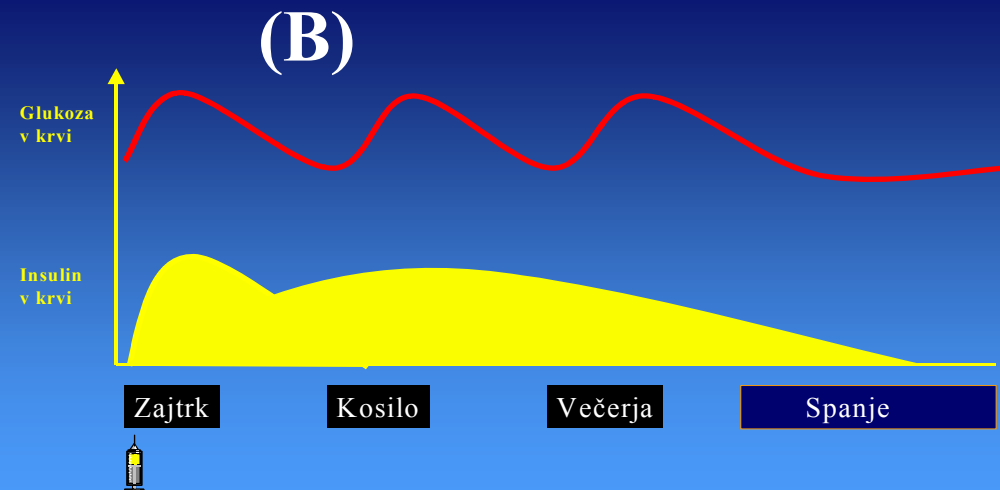
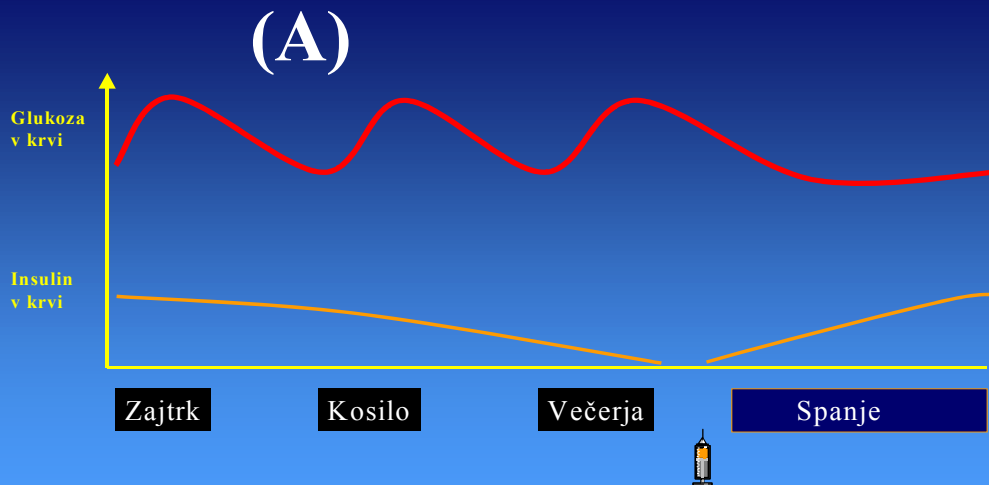
Insulinska terapija pri tipu 2

Enostavna terapija za neokretne starejše bolnike:
NPH insulinom pred spanjem (A)

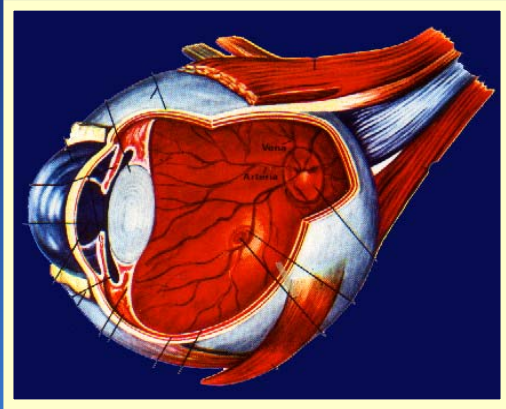
(+ kasneje kratko delujoč insulin pred obroki?)

Bifazični insulin (30 ali 40 % kratko del. ins.) (B)
(1x ali 2x /dan)

Zahtevnejši bolniki: insulin pred obroki in pred spanjem
(ni razlike v primerjavi s tipom 1)

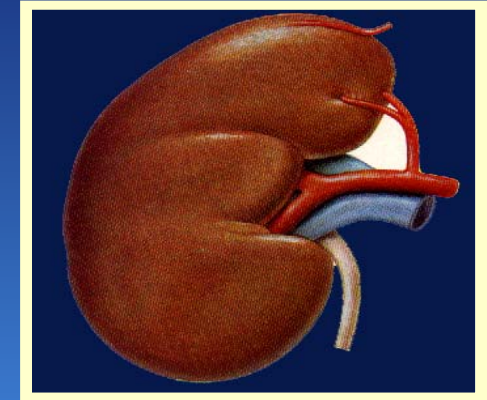

Multifaktorski vzrok nastanka kroničnih okvar pti tipu 2:

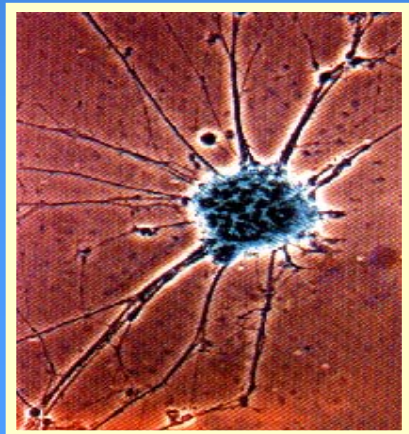

+ Hipertenzija
+ Kajenje

+ Hipertenzija
+ Kajenje

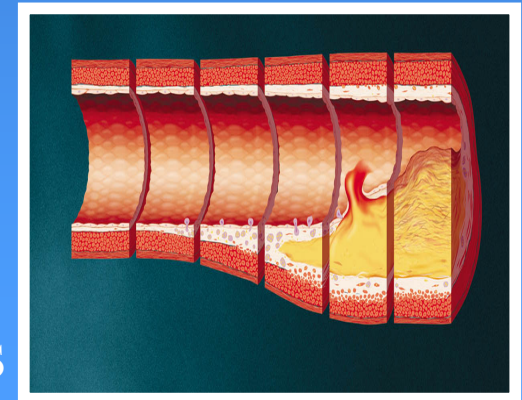

Hiperglikemija + KV dejavniki tveganja

+ Hipertenzija
+ Kajenje

+ Hipertenzija
+ Kajenje
+ Dislipidemija
+ Drugi elementi MetS

Terapevtični cilji pri osebah s sladkorno boleznijo 2003

Parameter	Vrednost
HbA1c (DCCT stand.)	$\leq 6,1$ %
KS na tešče	$\leq 6,0$ mmol/l
Samok. KS na tešče	4,0 - 5,0 mmol/l
Samok. KS pp	4,0 - 7,5 mmol/l
Krvni tlak	$< 130 / 80$ mmHg
Holesterol	$< 4,5$ mmol/l
LDL holesterol	$< 2,5$ mmol/l

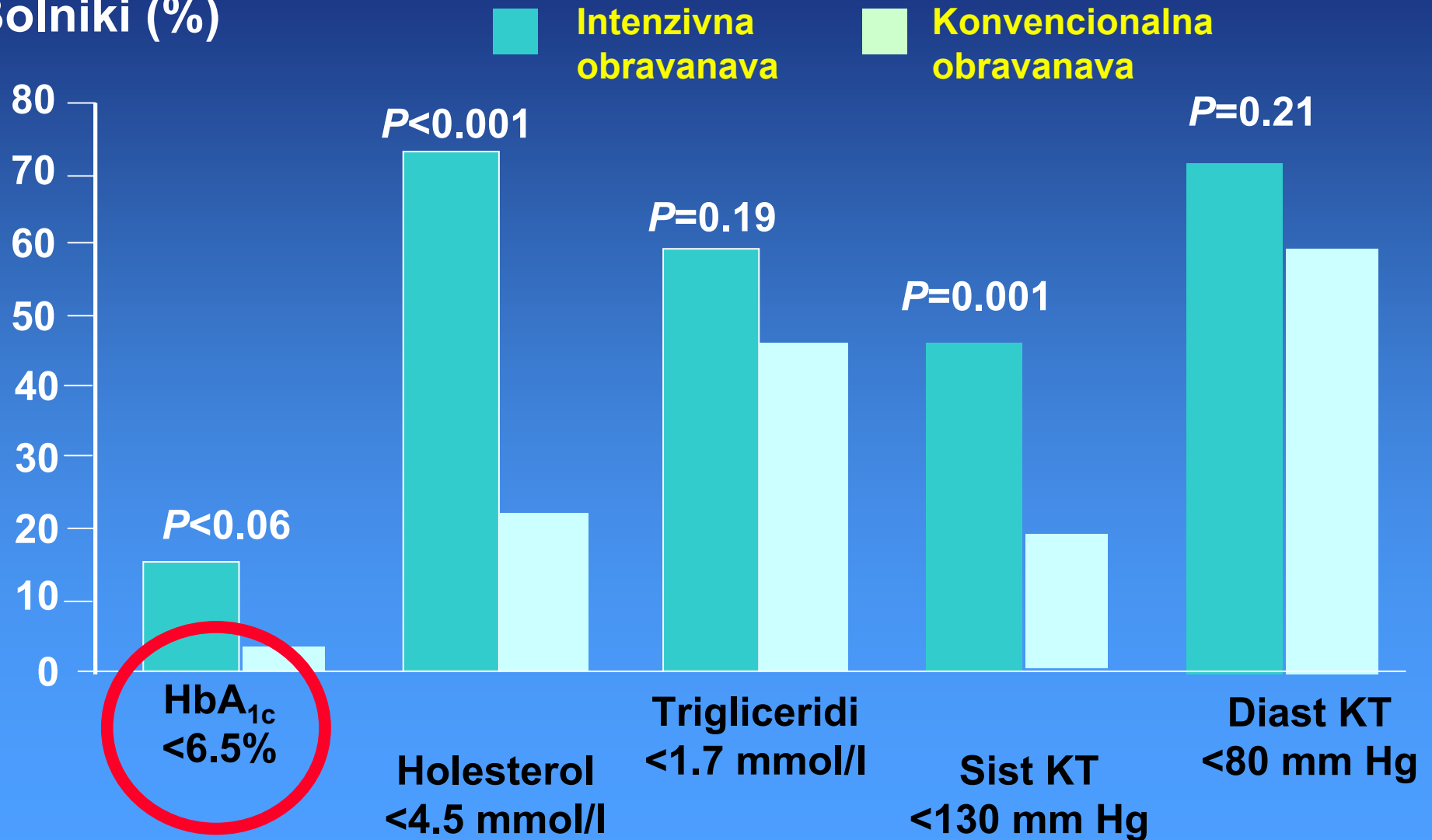
European guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice.

Konsenz združenj: IDF Euro, EASD, EAS, EHN, ESC, ESH, ISBM, ESGP/FM.

European Heart Journal 2003; 24:1601-10.

STENO 2(2): Nepopolna uspešnost doseganja terapevtičnih ciljev pri diabetikih tipa 2 z μA v 8 letih

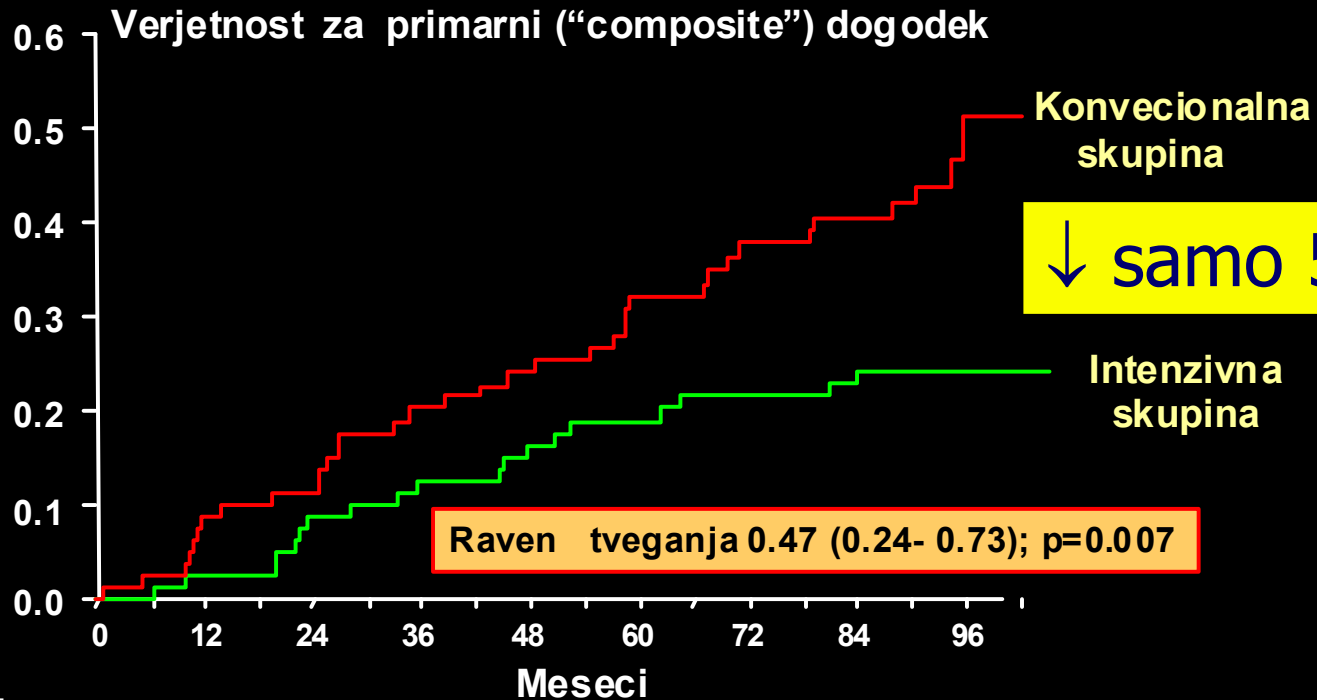
Bolniki (%)

Primarni sestav ("compsite") srčno-žilnih dogodkov

85 dogodkov pri 35 "konvecionalnih" bolnikih (44%)

33 dogodkov pri 19 "intenzivnih" bolnikih (24%)

No. atrisk

Conventional	80	72	70	63	59	50	44	41	13
Intensive	80	78	74	71	66	63	61	59	19

Hipoglikemija

Iatrogena hipoglikemija

⇐ Insulin

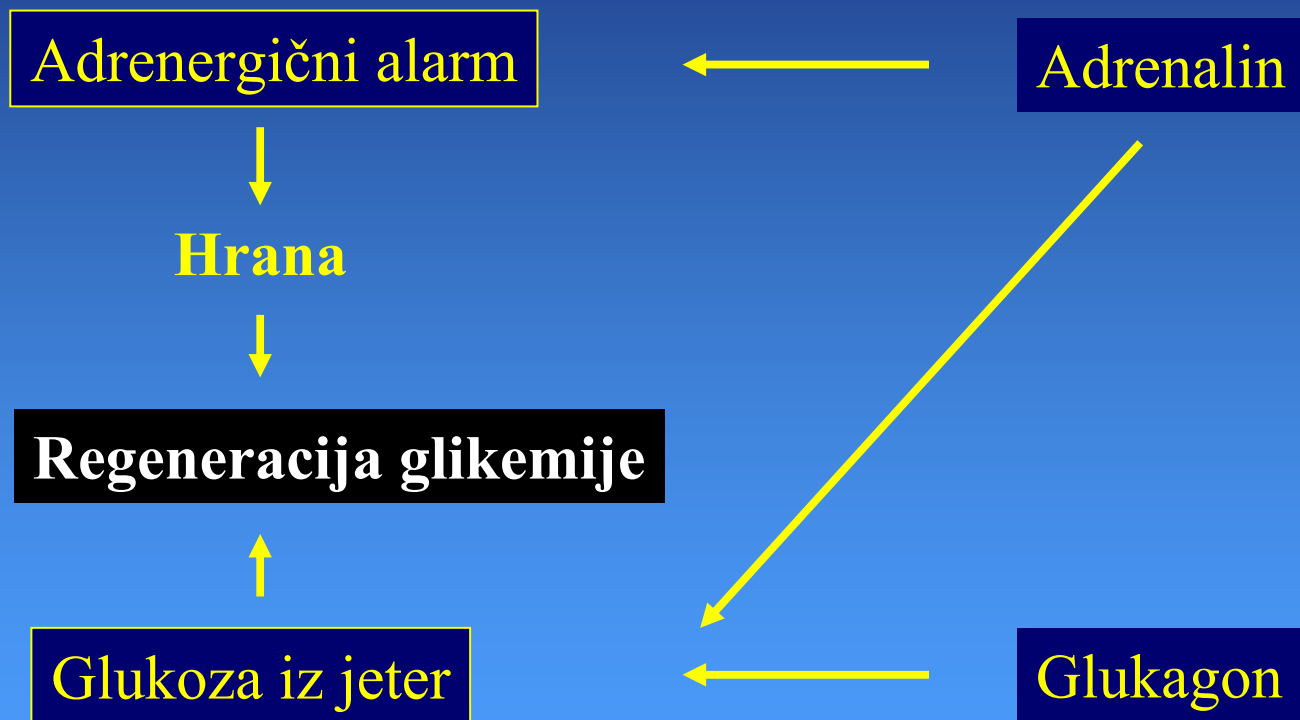
⇐ Insulinski izločevalci
(Sulfonlisečnine / hitri izloč.)

Hipoglikemija zaradi insulina!

Vzroki:

- 1. izpuščen obrok hrane**
(najpogosteje)
- 2. telesna dejavnost**
(pogosto)
- 3. prevelik odmerek insulina**
(redko)

Obrambni mehanizem zaščite možgan (protiuravnava s hormoni pri hipoglikemiji)

Klinična hipoglikemična reakcija

“Hipoglikemija”

**Adrenergični simptomi
in znaki**

**Tahikardija
Znojenje
Tresenje rok
Bledica**

**Nevroglikopenični simptomi
in znaki**

**Težave s koncentracijo
Lakota Nemir
Zožena zavest Krči
Smrt**

Ukrepi zdravljenja hipoglikemije

Lahka hipoglikemija (brez motnje zavesti, požiranja):

- zaužiti cca **15 gr OH** (npr. 2 dl mleka)
- + ponovno čez 15 min, če znaki ne minejo

Težka hipoglikemija (z motnjo zavesti):

Potrebna je tuja (zdravniška) pomoč

- glukoza i/v: **40 – 50 % glukoza**, 100 - 200+ ml
(dokler se bolnik ne zbudi, ali je KS cca 10 mmol/l)
- če glukoza i/v ni možna - **glukagon i/m**: 1 mg + po 15 min pp.še 1 mg
(skupno ne več od 2 mg zaradi bruhanja pri večjem odmerku).

Glukoza 40 % Braun

Glucagen 1 mg
Hypo-Kit